

SIJOITETTU LAPSI POLIISIN ASIAKKAANA

Produkti ja kirjallisuuskatsaus

Markus Tajakka, Veli-Pekka Turula

5/2025

Opinnäytetyö / poliisi (AMK)

Tiivistelmä

TEKIJÄ:	Markus Tajakka, Veli-Pekka Turula
OPINNÄYTETYÖN NIMI:	Sijoitettu lapsi poliisiin asiakkaana. Produkti ja kirjallisuuskatsaus.
OPINNÄYTETYÖN MUOTO:	tutkimuksellinen
JULKISUUSASTE:	julkinen
OHJAAJA:	Timo Korander
TUTKINTO:	poliisi (AMK)
SIVUMÄÄRÄ:	43 + 7
TARKASTUSKUUKAUSI JA -VUOSI:	5/2025
AVAINSANAT:	hatka, hatkaaminen, lastensuojelu, sijaishuolto, sijoitettu lapsi

Tässä opinnäytetyössä käsitellään lastensuojelun sijaishuoltoa, siihen liittyvää käsitteistöä ja lainsäädäntöä, tutkitaan sijoitettujen lapsien hatkaamisilmiötä kirjallisuuskatsauksen keinoin sekä listataan Helsingin kaupungin alueella olevat lastensuojelun sijaishuollon laitoshoitopaikat.

Opinnäytetyön tarkoituksena on lisätä Helsingin poliisilaitoksen Ankkuri-työryhmän tuntemusta Helsingin poliisilaitoksen alueen lastensuojelun sijaishuoltopaikoista ja tuottaa tietoa poliisille poliisin toiminnan kannalta keskeisimmistä lastensuojelun sijaishuoltoon liittyvistä käsitteistä ja ilmiöistä. Opinnäytetyön toteuttamisessa on käytetty tutkimusmenetelmänä kuvailevaa kirjallisuuskatsausta hatkailmiön käsittelemiseksi. Lisäksi opinnäytetyön osana olevan sijaishuoltopaikkojen listauksessa on käytetty julkisia internet-lähteitä tietopohjana.

Opinnäytetyön tuloksena saatiin aikaan selkeä yhteystieto- ja tietopaketti Helsingin alueen lastensuojelun sijaishuoltopaikoista pois lukien sijaisperheet ja hatkalaisuutta sekä hatka-ilmiötä käsittelevä kirjallisuuskatsaus. Hatkalaisuus on ilmiö, joka vaikuttaa hatkassa olevan lapsen turvallisuuden lisäksi myös lapsen vanhempiin ja lastensuojelussa työskenteleviin ammattilaisiin. Hatkalaiset työllistävät myös poliisia. Poliisin tulee tunnistaa korkeassa riskissä olevat lapset ja nuoret, jotta poliisin interventiot kyetään kohdentamaan oikein ja tehokkaasti.

Abstract

AUTHOR:	Markus Tajakka, Veli-Pekka Turula
TITLE OF THESIS:	Placed child in police work. Product and literature review.
TYPE OF THESIS:	research-based thesis
PUBLICITY:	public
SUPERVISOR:	Timo Korander
DEGREE:	Bachelor of Police Services
NUMBER OF PAGES:	43 + 7
MONTH AND YEAR OF REVIEW:	5/2025
KEYWORDS:	escape, absent, abscond, child welfare, foster care, placed child

This thesis discusses foster care in child welfare, related terminology and legislation, examines the phenomenon of children going missing from care through a literature review, and lists the child welfare foster care locations in the city of Helsinki.

The purpose of the thesis is to increase the Helsinki Police Department's Ankkuri-team's knowledge of the child welfare foster care locations within its jurisdiction and to provide information to the police about the most crucial concepts and phenomena related to foster care in child welfare. A descriptive literature review has been used as the research method to address the issue of children missing from care. In addition, publicly available online sources have been used as a basis for compiling the list of foster care locations.

The results of the thesis include a clear contact and information package on the foster care locations in the Helsinki area, excluding foster families, and a literature review on the phenomenon of children going missing from care. The phenomenon of children going missing affects not only the safety of the child but also the child's parents and the professionals working in child welfare. Missing children also occupy police resources. The police must identify children and adolescents at high risk so that interventions can be targeted correctly and effectively.

Sisällys

1 JOHDANTO	6
2 TYÖMENETELMÄT	7
2.1 Kirjallisuuskatsaus	7
2.2 Dokumenttianalyysi.....	7
2.3 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	8
2.4 Aiheen rajaaminen.....	8
3 SIJAISHUOLTO, LAINSÄÄDÄNTÖ JA KESKEISET KÄSITTEET	10
3.1 Sijaishuolto	11
3.2 Lapsen kiireellinen sijoitus (LsL 38§)	12
3.3 Sijoitus avohuollon tukitoimena (LsL 37§).....	13
3.4 Velvollisuus huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen (LsL 40§).....	13
3.5 Lastensuojelulain mukaiset rajoitustoimenpiteet	15
3.5.1 Yhteydenpidon rajoittaminen (LsL 62§)	16
3.5.2 Kiinnipitäminen (LsL 68 §).....	16
3.5.3 Liikkumisvapauden rajoittaminen (LsL 69§).....	16
3.5.4 Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen (LsL 69 a §).....	17
4 HATKA – KARKAAMINEN SIJAISHUOLTOPAIKASTA.....	19
4.1 Lapsi poliisitoiminnassa	20
4.2 Ammattilaisten näkökulma	21
4.3 Lasten näkökulma	22
4.4 Hatkalaisen palauttaminen sijaishuoltoon.....	25
4.5 Hatkaamisen ehkäiseminen.....	28
5 HELSINGIN ALUEEN LASTENSUOJELULAITOSTEN YHTEYSTIEDOT	30
5.1 Helsingin kaupungin ylläpitämät lastensuojelulaitokset	30
5.1.1 Lasten vastaanotto, Oulunkylä	30
5.1.2 Nuorten vastaanotto, Metsälä.....	30
5.1.3 Nuorten vastaanotto, Kallio	31
5.1.4 Nuorten vastaanotto, Auranmäki	31
5.1.5 Hyvösen lastenkoti	31
5.1.6 Malmin lastenkoti	32
5.1.7 Riihenkulman lastenkoti	32
5.1.8 Naulakallion lastenkoti.....	32
5.1.9 Teinilän lastenkoti	32
5.2 Helsingin alueen yksityiset lastensuojelulaitokset	33
5.2.1 Palmukoti Kannelmäki, Familiar	33
5.2.2 Lastenkoti Napenda	33
5.2.3 Lasten ja nuoren laitoshoidon Alatalo, Rinnekodit	33
5.2.4 Lehtisaaren nuorisokoti	33

5.2.5 Nuorisokoti Marjja.....	34
5.2.6 Toivo, Helsingin ensikoti.....	34
5.2.7 Kasvunkoti Helmi ja Kasvunkoti Martti, Rinnekodit	34
5.2.8 Intensiivihoitoyksiköt Sylvesteri, Paletti, Kuusikko ja Nuotti, Rinnekodit.....	34
5.2.9 Töölön lastenkoti, Barnavårdsförningen i Finland rf.....	35
5.2.10 Pienryhmäkoti Puistola, Puistolakoti Oy	35
5.2.11 Nuorisokoti Satama, Humana Oy	35
5.2.12 Sauma Kodit Kivikko	35
6 PRODUKTIN TUOTOS	36
7 POHDINTA	38
7.1 Opinnäytetyön tulokset	38
7.2 Opinnäytetyön luotettavuus	39
7.3 Opinnäytetyön itsearviointi.....	39
7.4 Aiheen hyödyntäminen tulevissa opinnäytetöissä	40
LÄHTEET.....	41
LIITE 1	44
LIITTEEN 1 LÄHTEET	49

1 JOHDANTO

Poliisi on osa suomalaisen yhteiskunnan viranomaisverkostoa. Viranomaisten tehtäviin kuuluu muun muassa panna täytäntöön oman hallintoalansa piiriin kuuluvia lainmukaisia toimenpiteitä. Viranomaiset antavat myös toisille viranomaisille virka-apua näiden hallintoalaan kuuluvien tehtävien hoitamiseksi. Sosiaaliviranomainen vastaa puolestaan oman hallintoalansa piiriin kuuluvista tehtävistä aivan samaan tapaan kuin poliisi. Jotta Suomen kaltaisessa pienessä maassa viranomaistoiminta olisi vaikuttavaa, tehokasta ja lain vaatimukset täyttävää, on viranomaisten toimittava tiiviissä ja saumattomassa yhteistyössä. Tämä johtaa siihen, että kunkin viranomaisen tulee tuntea myös toisen viranomaisen hallintoalan piiriin kuuluvia toimenpiteitä ja muuta viranomaistoimintaa.

Sosiaaliviranomaiset hyvinvointialueilla ja poliisi poliisilaitosten alueilla tekevät päivittäin tiivistä yhteistyötä yhteydenpidon, tiedonvaihdon ja virka-avun puitteissa. Poliisin tulee tuntea toimintakenttää, jolla sosiaaliviranomainen toimii. Merkittävä osa sosiaaliviranomaisen hallintoalaa on lastensuojelu.

Lastensuojelupalveluiden piiriin kuuluu valtava määrä lapsia, nuoria ja heidän perheitään ympäri Suomen. Sosiaaliviranomaiset täytäntöönpanevat Lastensuojelulain mukaisia ja sen velvoittamia toimenpiteitä, joita ovat muun muassa lapsen sijaishuoltoon johtavat päätökset. Kun lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle, on sijoittaminen lähes aina traumaattinen kokemus lapselle ja nuorelle. Tämä johtaa erilaisiin tilanteisiin, joihin sosiaaliviranomainen ei pysty vastaamaan ainoastaan omin voimin ja resurssein. Sijaishuollossa oleva lapsi voi esimerkiksi karata tai jättää palaamatta sijaishuoltopaikkaan, jolloin puhutaan sijoitetun lapsen hatkaamisesta. Jotta lapsen henki, terveys, hyvinvointi sekä turvallinen kasvu ja kehitys saadaan turvattua, tarvitaan sujuvaa viranomaisten välistä yhteistyötä.

Tämä opinnäytetyö on tarkoitettu erityisesti Helsingin poliisilaitoksen käyttöön. Työn tarkoitus on lisätä Helsingin poliisilaitoksella lasten ja nuorten kanssa työtä tekevien poliisien ymmärrystä sijoitettujen lasten hatkaamisesta ja tehdä tutuksi Helsingin alueella olevia lastensuojelun sijaishuoltopaikkoja. Olemme lähestyneet asiaa juuri näistä kahdesta näkökulmasta. Pyrimme vastaamaan kysymykseen, mitä hatkaaminen on. Lisäksi pyrimme tuottamaan mahdollisimman käyttökelpoisen yhteystietopaketin Helsingin alueella toimivista lastensuojelun sijaishuoltopaikoista Helsingin poliisilaitoksen käyttöön. Koemme onnistuneemme, mikäli pystymme työllämme lisäämään lukijan ymmärrystä käsiteltävistä aiheista ja mikäli tämä opinnäytetyö helpottaa tietoa etsivän pääsemistä etsittävänä olevan tiedon lähteelle. Toivomme, että opinnäytetyömme myös edesauttaa Helsingin alueen sosiaaliviranomaisten ja Helsingin poliisilaitoksen välistä yhteistyötä ja antaa vastauksia silloin, kun ammattilaiset tarvitsevat tietoa työssään.

2 TYÖMENETELMÄT

2.1 Kirjallisuuskatsaus

Kirjallisuuskatsaus on tutkimustekniikka, jossa tutkitaan jo olemassa olevaa tietoa. Katsauksen avulla kootaan aiemmin tehtyjen tutkimuksien tuloksia ja voidaan tehdä tuloksista uusia päätelmiä. (Salminen, Ari 2011. 4) Kirjallisuuskatsauksessa voidaan tutkia aikaisempia tutkimuksia, yhdistellä tutkimuksista saatua tietoa ja tehdä tiedosta uusia päätelmiä. (Vilkkä 2023.)

Tarkoituksenamme on etsiä tietoa lastensuojelun sekä sijaishuollon tilanteesta ja tehdä kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Etsimme tutkimuksia ja asiantuntijakirjoituksia sekä uutisartikkeleita sähköisistä tietokannoista, joiden avulla pyrimme kuvaamaan hatkailmiötä. Käytimme tiedonhankintaan Google Scholaria, Julkaria ja YLE:n uutisarkistoa sekä finna.fi -palvelua. Aineistoa etsimme hakusanoilla: ”sijaishuolto”, ”hatkaaminen”, ”lastensuojelu” ja ”luvatta poissa oleminen”.

Kuvailevaa kirjallisuuskatsausta voidaan pitää vapaampana yleiskatsauksena, ilman tarkempaa sääntelyä. Käytetyt aineistot voivat olla laajoja ja niiden avulla tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä kyetään kuvaamaan monipuolisesti. (Salminen, Ari 2011. 12.)

Narratiivinen kirjallisuuskatsaus on kuvaileva ja menetelmällisesti kevyin kirjallisuuskatsauksen muoto. Sen avulla voidaan antaa laaja kuva käsiteltävästä aiheesta, sen historiasta ja kehityskulusta. Narratiivisella kirjallisuuskatsauksella tarkoitetaan yleensä narratiivista yleiskatsausta. Se on narratiivisen katsauksen toteuttamistapa, jonka tarkoituksena on aiempien tutkimusten tiivistäminen. (Salminen, Ari 2011. 13.)

Narratiivisen kirjallisuuskatsauksen tutkimusaineistoa ei lähtökohtaisesti seulota kovin systemaattisesti. Kuvaileva synteesi on narratiivisen yleiskatsauksen analyysin muoto ja sen yhteenveto toteutetaan ytimekkäästi ja loogisesti. (Salminen, Ari 2011. 13.)

2.2 Dokumenttianalyysi

Dokumenttianalyysin eli kirjallisten lähteiden tarkastelun avulla voidaan saada taustatietoa ja uusia näkökulmia tarkasteltavaan ilmiöön. Aineistona voidaan käyttää esimerkiksi litteroituja haastatteluja, artikkeleita, verkkosivustoja, raportteja tai muuta kirjallista materiaalia, joka tuo lisäarvoa ilmiön tarkasteluun. (Oppariapu).

Dokumentteja voidaan käyttää tutkimusaineistona vaihtoehtona aineiston keräämiselle esimerkiksi haastatteluilla tai kyselylomakkeilla. Valmiin aineiston käyttö voi joskus olla ainoa tapa hankkia tietoa tietyistä aiheista. Materiaali voidaan koota esimerkiksi sanomalehti – ja aikakauslehtiartikkeleista, asiantuntijoiden antamista haastatteluista ja tilastoista. (Anttila 2014).

Dokumenttianalyysi on tutkimusmenetelmä, jossa pyritään tekemään johtopäätöksiä kirjalliseen muotoon tallennetusta aineistosta. Eryteisesti sanallisesta, symbolisesta tai kommunikatiivisesta sisällöstä. Dokumenttianalyysin tavoitteena on tarkastella aineistoa järjestelmällisesti ja tuottaa sanallinen, selkeä kuvaus tutkittavasta asiasta tai kehittämiskohteesta. Analyysin avulla pyritään jäsentämään aineistoa siten, että siitä voidaan tehdä perusteltuja ja luotettavia johtopäätöksiä. (Oppariapu).

2.3 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyöaiheemme valitsimme Markuksen työelämäkokemuksiin pohjaten. Markus on tehnyt töitä Espoon kaupungin ja Helsingin kaupungin vastaanottolaitoksissa. Niin vastaanottolaitokset kuin muutkin lastensuojelulaitokset tekevät enenevässä määrin yhteistyötä poliisin kanssa. Lastensuojelun monipuolistuvat tilanteet ja yhä huonommin voivat asiakkaat, niin lapset kuin lasten huoltajat, asettavat lastensuojelussa työtä tekevät ammattilaiset yhä haasteellisempien tilanteiden eteen. Entistä useammin laitoksissa joudutaan turvautumaan poliisin apuun, mikäli esimerkiksi aggressiivista lasta tai nuorta ei saada rauhoittumaan laitoksen omin keinoin.

Myös poliisin on syytä tuntee lastensuojelun kenttää mahdollisimman hyvin. Asiaosaaminen ja asiantuntemus lähtee siitä, että toimija tuntee alaan tai kenttään liittyvän terminologian. Olemme pyrkineet tuomaan opinnäytetyössämme esille keskeisimpiä käsitteitä ja poliisin toiminnan kannalta olennaisinta lastensuojeluun liittyvää lainsäädäntöä.

Poliisilaitosten olisi myös syytä tuntee oman toiminta-alueen lastensuojelun toimijat. Tämän opinnäytetyön tarkoitus on lisätä tietoa ja asiantuntemusta Helsingin kaupungin alueen lastensuojelulaitoksista ja muista alan toimijoista Helsingin poliisilaitoksen työntekijöiden keskuudessa. Opinnäytetyössämme käsittelemme myös yhtä poliisia paljon työllistävää lastensuojelun ilmiötä: hatkalaisuutta. Hatkalaisuus, eli lastensuojelulaitoksesta karanneet tai sinne palaamatta jääneet lapset, tuottavat poliisille paljon ilmoituksia lastensuojelusta. Lisäksi lastensuojelun viranomaiset tekevät poliisille paljon virka-apupyynnöitä hatkalaisiin liittyen. Virka-apua pyydetään esimerkiksi tilanteissa, joissa hatkassa oleva lapsi ei vapaaehtoisesti halua palata sijaishuoltoon, mutta hänen olinpaikkansa tunnetaan. Näissä tilanteissa sosiaaliviranomaisen on turvaututtava poliisin virka-apuun. Laki ei anna lastensuojelulaitoksen työntekijöille mahdollisuutta siirtää lasta fyysisin voimakeinoin lapsen kuljettamiseen tarkoitettuun autoon, mikäli lapsi täytyy siirtää takaisin sijaishuoltoon paikasta, joka ei ole laitoksen alueella.

Tavoitteenamme on, että opinnäytetyömme tuo Helsingin poliisilaitoksessa työskenteleville poliiseille välineitä ja tietoa jokapäiväiseen työhön. Lisäksi tavoitteenamme on madaltaa kynnyksiä viranomaisten väliseen yhteydenpitoon ja tuoda poliisille helpon tavan lisätä omaa tietoa lastensuojeluun liittyen.

2.4 Aiheen rajaaminen

Tiesimme opinnäytetyöprojektia aloittaessamme, että haluamme kirjoittaa lastensuojelulaista sekä lastensuojelun käsitteistä, joiden tiesimme olevan tärkeä osa matkalla tavoitteeseemme lisätä poliisien tietoisuutta lastensuojeluun liittyvistä asioista. Markuksen työelämäkokemus lastensuojelusta auttoi rajaamaan käsitteistöä ja keskittymään lastensuojelulain sisältöön, jolla olisi merkitystä poliisin näkökulmasta katsottuna.

Opinnäytetyöohjaamamme otti esiin esiteltyämme aiheemme, että olisi hyvä tarkastella myös hatkaamista ilmiönä, koska muuten opinnäytetyöstä voisi tulla liian suppea kokonaisuus. Hatkaaminen on myös konkreettinen ongelma, joka tuottaa poliisille tehtäviä. Toivomme, että näiden tehtävien parissa työskentelevät poliisit saisivat työstämme konkreettista hyötyä.

Hatkaamisen kannalta aiheen rajaaminen osoittautui osin hankalaksi, koska tutkimusta hatkailmiöstä ja hatkaavista nuorista on kohtalaisen vähän. Tämä aiheutti sen ongelman, että emme voineet keskittyä vain pieneen osaan tai näkökulmaan hatkaamisilmiön taustalla. Päätimme, että haluamme selvittää hatkaamisen taustalla olevia syitä, sekä aikuisten ja lasten näkökulmasta jo olemassa olevan kirjallisuuden avulla. Tutustuimme myös siihen, mitä poliisin omat ohjeet ja määräykset kertovat lasten kanssa toimimisesta.

3 SIAISHUOLTO, LAINSÄÄDÄNTÖ JA KESKEISET KÄSITTEET

Työn tarkoituksena on avata lastensuojelua erityisesti sijaishuollon näkökulmasta. Ei olisi tarkoituksenmukaista käydä läpi Lastensuojelulakia koko lain laajuudessa. On kuitenkin tarpeen pyrkiä ensiksi määrittelemään se, mihin lastensuojelulla ja siihen liittyvällä lainsäädännöllä pyritään. Lähestytään asiaa aluksi lasten oikeuksien kautta.

Suomessa perustuslaissa määritellään lasten oikeudet. Perustuslain mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. (Perustuslain 6 pykälä 3 momentti.) Lisäksi todetaan, että julkisen vallan on myös turvattava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu. (PeL 19:3 §.)

Myös YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa säädetään lasten oikeuksista. Yleissopimuksen 18 artiklan 1 kohdassa säädetään, että *”Vanhemmilla tai tapauksesta riippuen laillisilla huoltajilla ja holhoojilla on ensisijainen vastuu lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä. Lapsen edun on määrittävä heidän toimintansa”*. Yleissopimuksen 2 kohdassa säädetään, että *”Tässä yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien takaamiseksi ja edistämiseksi sopimusvaltiot antavat vanhemmille ja muille laillisille huoltajille asianmukaista apua heidän hoitaessaan lastenkasvatustehtäväänsä sekä huolehtivat lastensuojelulaitosten ja -palvelujen kehittämisestä”*.

Lastensuojelulain 1 luvun 1 pykälä on kirjattu lakiin seuraavasti: *”Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun”*.

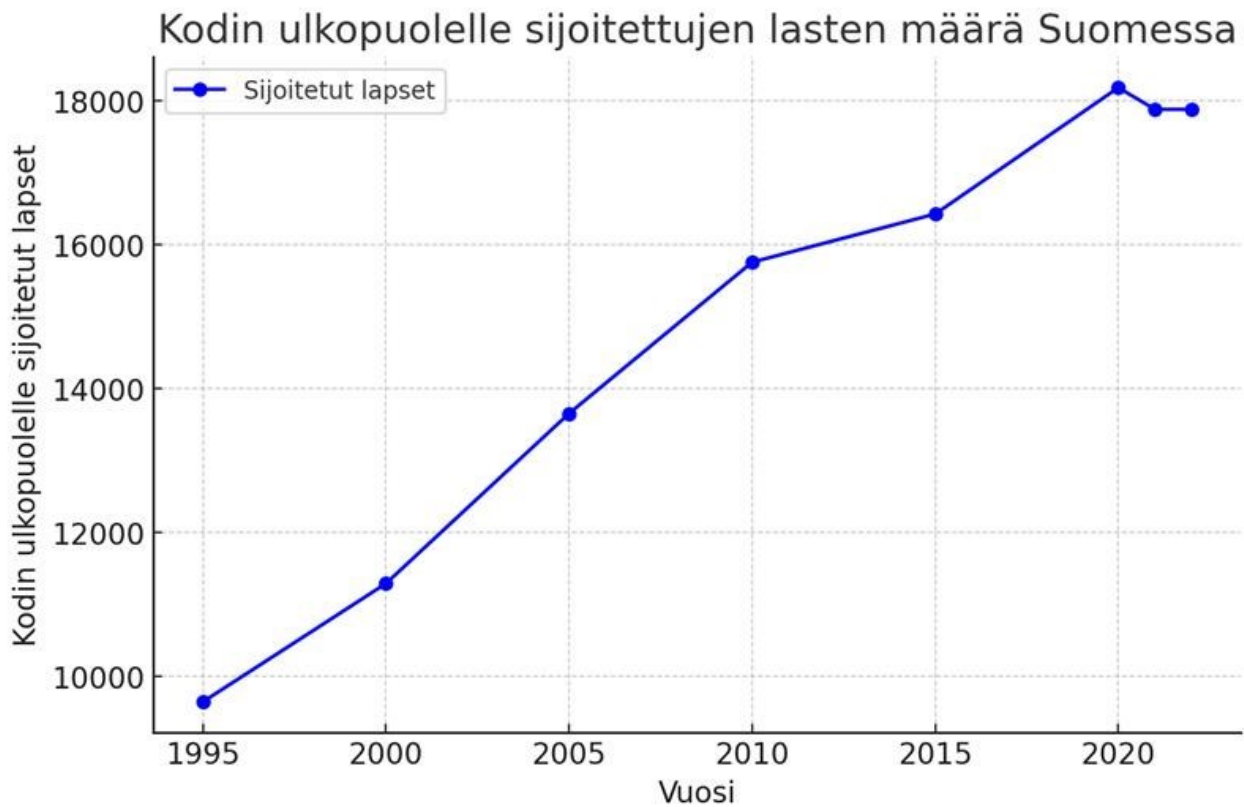
Lastensuojelulaki lähtee lapsen oikeudesta turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen sekä monipuoliseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun. Nämä oikeudet eivät toteudu ainoastaan niillä palveluilla ja toimilla, jotka ovat Lastensuojelulain mukaisia. Kaikilla julkisen vallan toiminnoilla ja palveluilla on vastuu huolehtia siitä, että lapsen oikeudet toteutuvat. Julkisella vallalla tarkoitetaan hyvinvointialueilta ja valtiota. (Räty 2023: 2).

Lastensuojelulaista on tärkeää huomata se, kuinka laissa painotetaan lapsen edun huomioon ottamista ja vahvistetaan sen toteutumista. Laki korostaa lapsen oikeutta osallistumiseen ja erityiseen suojeluun. Julkista valtaa veloitetaan varaamaan riittävät voimavarat palveluiden järjestämiseen lapsille ja perheille. (Räty 2023: 2).

Lastensuojelulain 2 § käsittelee vanhempien vastuuta lapsen hyvinvoinnista. Lasten vanhemmilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Vanhempien velvollisuutena on vastata lapsen kasvatuksesta ja huolenpidosta. Kuten Perustuslaissa myös Lastensuojelulaissa korostetaan sitä, että yhteiskunnan on tuettava vanhempia lastenkasvatustehtävässä ja myös tarjottava tarpeellista apua riittävän varhain. Mikäli tilanne vaatii, on lapsi ja perhe ohjattava lastensuojelun piiriin. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024).

3.1 Sijaishuolto

Vuoden 2022 aikana Suomessa tehtiin lastensuojeluilmoitus 9,1 prosentista kaikista lapsista, mikä tarkoittaa 98643 lasta, joista lastensuojeluilmoitus tehtiin. Vuonna 2022 kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna yhteensä 17885 lasta, joka oli tilastovuonna 1,6 prosenttia koko maan lapsista. Kiireellisesti sijoitettuina näistä lapsista oli 4498 lasta ja huostaanotettuina oli 11477 lasta. Avohuollon asiakkaina samana vuonna oli puolestaan 3,6 prosenttia koko maan lapsista. (Forsell ym. 2023: 3–5). Luvuista voidaan todeta, että sijaishuollossa olevien lasten määrä on Suomessa merkittävä.

Kuvio 1: Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten lukumäärän kehitys vuoteen 2022. (Mukaiillen Forsell ym. 2023. kuva: ChatGPT)

Yllä olevasta kuviosta 1 on nähtävissä, kuinka kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä on lähes kaksinkertaistunut vajaassa kahdessa kymmenessä vuodessa. Tästä kehityksestä on tehtävissä johtopäätös siitä, että myös lastensuojelun sijaishuoltoon liittyvien lieveilmiöiden, kuten hatkaamisen ja hatkalaisten määrä on kasvanut tarkasteluajanjakson aikana.

Lastensuojelulain mukaan (LsL 49 §) sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun tai kiireellisesti sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Mainitussa pykälässä mainitaan myös Lastensuojelulain 83 §:n mukaisesti väliaikaisen määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestäminen kodin ulkopuolelle. Tämän opinnäytetyön kannalta olennaista on kuitenkin tarkastella vain kiireellisesti sijoitettuja ja huostaanotettuja lapsia.

Sijaishuolto voidaan järjestää lapselle joko laitoshuoltona, perhehoitona tai muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapselle on tehtävä palvelutarpeen arviointi, kun lasta ollaan

sijoittamassa. Arvioinnin tarkoituksena on selvittää lapsen tarpeiden mukaiset palvelut, mikä puolestaan vaikuttaa siihen, millä tavoin lapsen sijaishuolto tulee järjestää. (Räty 2023: 583).

3.2 Lapsen kiireellinen sijoitus (LsL 38§)

Lapsen kiireellinen sijoitus on tarkoitettu tilanteisiin, joissa lapsi on sijoitettava kodin ulkopuolelle nopeasti lapseen kohdistuvan välittömän vaaran vuoksi, tai tilanteisiin, joissa lapsen sijoitukselle on muutoin kiireellinen pakottava tarve. Kiireellinen sijoitus on lapsen ja vanhempien perusoikeuksiin puuttumisen näkökulmasta raskas viranomaispäätös. Kiireellinen sijoitus mahdollistaa toimivaltaisen viranomaisen välittömän puuttumisen lapsen huoltajien oikeuksiin suhteessa lapseen. Lisäksi päätös mahdollistaa Lastensuojelulain mukaisin rajoitustoimenpitein puuttumisen lapsen perusoikeuksiin. Räty korostaa, että kiireellinen sijoitus on luonteeltaan turvaamistoimenpide. Tämä tarkoittaa sitä, että kiireellisen sijoituksen päätöksen perusteena voivat olla ainoastaan päätöksentekohetkellä ja välittömästi ennen sitä vallinneet lapseen vaikuttaneet olosuhteet. (Räty 2023: 411).

Kiireellisen sijoituksen perusteina tulee olla samat olosuhteet, joita sovelletaan lapsen huostaanottoon Lastensuojelulain 40 §:ssä: 1) puutteet lapsen huolenpidossa tai muut olosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä ja kehitystä; tai 2) lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään.

Välittömän vaaran määrittely lapsen tilanteessa voi olla joskus hankalaa. Välittömän vaaran ei tarvitse olla luonteeltaan fyysisen väkivallan uhkaa tai sen väkivallan konkretisoitumista. Henkinen kaltoinkohtelu voi aiheuttaa lapselle laissa tarkoitettun välittömän vaaran. (Erola 2019: 62.) Lapsen kaltoin kohtelun ja kasvun ja kehityksen laiminlyönnin tunnistaminen voi olla joskus viranomaisille hankalaa. Tämä voi johtua siitä, että ongelmallinen tilanne on jatkunut jo pidemmän aikaa, eikä lapsi välttämättä oireile tilannetta voimakkaasti. (Erola 2019: 39.)

Lapseen kohdistuva välitön vaara voi olla myös terveydenhuollon ja koulunkäynnin laiminlyömistä. Syyt näille laiminlyönneille löytyvät vanhemmuuden puutteista, jotka voivat puolestaan johtua vanhemman päihteiden käytöstä tai mielenterveysongelmista.

Kiireellinen sijoitus voi olla voimassa enintään 30 vuorokautta kerrallaan. Ilman erillistä päätöstä kiireellinen sijoitus voi jatkua yli 30 vuorokautta, jos viranhaltija tekee huostaanottoa koskevan hakemuksen hallinto-oikeudelle tai, jos huostaanottoasia on jo vireillä hallinto-oikeudessa ennen kiireellisen sijoituksen päätöksen voimaantuloa. (LsL 38 §).

Kiireellistä sijoitusta voidaan jatkaa toiset 30 vuorokautta erillisellä päätöksellä, josta säädetään Lastensuojelulain 38 a §:ssä. Viranhaltija (lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä) voi tehdä kiireellisen sijoituksen jatkopäätöksen tilanteessa, jossa 1) tarvittavista lastensuojelutoimenpiteistä ei ole mahdollista päättää ilman lisäselvitystä; 2) välttämättömiä lisäselvityksiä ei ole mahdollista saada 30 päivässä kiireellisen sijoituksen alkamisesta; ja 3) jatkopäätös on lapsen edun mukainen. (LsL 38 a §).

Lapsi voi kiireellisen sijoituksen päätyttyä palata huoltajilleen. Kiireellisen sijoituksen äkillinen tarve on voinut muodostua esimerkiksi huoltajan äkillisen sairastumisen tai akuutin mielenterveysongelman vuoksi. (Räty 2023: 412.) Kun kiireellisen sijoituksen tarve poistuu, lapsi on palautettava huoltajalleen.

Edellytyksiä kiireelliselle sijoitukselle ei ole, mikäli lapsen sijoitus voidaan hoitaa avohuollon tukitoimena. (Räty 2023: 412.) Tällainen tilanne voi syntyä esimerkiksi silloin, kun äkillinen tarve lapsen kiireelliselle sijoitukselle on syntynyt vanhemman humalan vuoksi. Sijoituksesta avohuollon tukitoimena edempänä.

3.3 Sijoitus avohuollon tukitoimena (LsL 37§)

Lastensuojelulain 37 §:ssä säädetään sijoituksesta avohuollon tukitoimena. Avohuollon tukitoimena sijoittaminen eroaa kiireellisestä sijoituksesta (LsL 38 §) ja huostaanotosta hyvin olennaisesti siinä, että avohuollon tukitoimena sijoitettaessa päätös sijoituksen täytäntöönpanosta perustuu lapsen (yli 12-vuotiaat), huoltajan ja lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän yhteiseen päätökseen. Kysymys on vapaaehtoisuuteen perustuvasta lastensuojelun tukitoimesta, eikä sijoitusta avohuollon tukitoimena voida tehdä vastoin huoltajan tai yli 12-vuotiaan lapsen tahtoa. Lisäksi merkittävä ero kiireelliseen sijoitukseen sekä huostaanottoon liittyy Lastensuojelulain mukaisiin rajoitustoimenpiteisiin, joita ei voida kohdistaa avohuollon tukitoimena sijoitettuun lapseen.

Avohuollon sijoituksen aikana päätösvalta lapsen huollosta, kasvatuksesta, asuinpaikasta ja lapsen henkilökohtaisista asioista säilyy kokonaan huoltajalla. Tietyissä tilanteissa lapsi voidaan sijoittaa avohuollon tukitoimena siitakin huolimatta, että jotakuta huoltajaa ei voida kuulla häntä koskevan esteen, kuten matkan tai sairauden vuoksi. Tilanteessa, jossa lapsen huoltajat ovat erimielisiä sijoituksesta avohuollon tukitoimena, päätösvalta on viime kädessä huoltajalla, jonka luona lapsi asuu. Avohuollon sijoitus voidaan toteuttaa myös niin, että vanhempi tai vanhemmat sijoitetaan asumaan sijaishuoltopaikkaan lapsen kanssa. Tällöin kysymys on yleensä perhekuntoutuksesta (LsL 36:1.5 §). Mikäli vanhempi asuu lapsen kanssa sijaishuollon aikana, ei avohuollon sijoitus edellytä 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumusta. Niissä tilanteissa, joissa avohuollon sijoitus koskee yksin 12 vuotta täyttänyttä lasta, tarvitaan asiassa myös lapsen suostumus. (THL 2023).

Sijoitus avohuollon tukitoimena edellyttää, että sijoitus on tarpeellista lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi, lapsen kuntouttamiseksi tai lapsen huolenpidon järjestämiseksi väliaikaisesti huoltajan tai muun lapsen hoidon ja kasvatuksen tällöin vastaavan henkilön sairauden tai muun vastaavan syyn vuoksi. (LsL 37 §.)

Sijoitus avohuollon tukitoimena voidaan tarvittaessa muuttaa nopeasti kiireelliseksi sijoitukseksi, mikäli lapsen etu sitä vaatii. Sijaishuoltopaikassa voi syntyä tilanteita, joissa lapsen käytöksen tai voinnin vuoksi tähän tulisi kohdistaa Lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä, mikä edellyttää lapsen sijoittamista kiireellisesti. Voi syntyä myös tilanne, jossa lapsen huoltaja peruuttaa suostumuksensa avohuollon sijoitukseen, mutta lapsi itse vaatii avohuollon sijoituksen jatkamista. Tällaisessa tilanteessa on arvioitava kiireellisen sijoituksen tarpeen lisäksi myös edunvalvojan määräämistä lapselle. Lopulta lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on arvioitava huostaanoton edellytysten täyttymistä. (Räty 2023: 396.)

3.4 Velvollisuus huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen (LsL 40§)

Voidaan ajatella, huostaanotto on vahvimmin lapsen perusoikeuksiin kajoava päätös, joka lastensuojelulain nojalla voidaan tehdä. Huostaanotto sanana herättää lähes jokaisessa jonkinlaisia ajatuksia ja tunteita.

Huostaanotto on aina viimesijainen keino lapsen kasvun ja kehityksen turvaamiseksi. Huostaanotto tarkoittaa yksinkertaisuudessaan sitä, että vastuu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta siirtyy kokonaisuudessaan huoltajalta viranomaiselle. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2024).

Huostaanotosta säädetään Lastensuojelulain yhdeksännessä luvussa. Lastensuojelulain 40 §:n (velvollisuus huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen) luovat edellytykset lapsen huostaanotolle. Mainitun pykälän ensimmäinen momentti kuuluu seuraavasti: *Lapsi on otettava hyvinvointialueen huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto, jos: 1) puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai 2) lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään.* Lisäksi saman pykälän toisessa momentissa säädetään näin: *Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos: 1) 7 luvussa (avohuolto) tarkoitetut toimet eivät olisi lapsen edun mukaisen huolenpidon toteuttamiseksi sopivia tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi; ja 2) sijaishuollon arvioidaan olevan 4 §:n mukaisesti lapsen edun mukaista.* (LsL 40 §).

Huostaanotolla puututaan niihin perustuslaillisiin oikeuksiin, joita lapsella on. Huostaanotolla muun muassa rajoitetaan lapsen henkilökohtaista vapautta. Samalla huostaanotto kuitenkin turvaa lapsen oikeutta suojeluun, tämän edun mukaiseen hoitoon ja huolenpitoon. (Räty 2023: 438).

On myös tärkeää huomata, että huostaanoton on päätyttävä, kun tarvetta huostaanotolle ei enää ole. Viranomaisella on velvollisuus pyrkiä tällaiseen tilanteeseen lapsen huostassa pidon aikana. Lapsen huostaanotto lakkaa kuitenkin viimeistään silloin, kun lapsi täyttää 18 vuotta. (Räty 2023: 571, 576).

Huostaanottoprosessissa käydään läpi tietyt asioita ennen huostaanoton täytäntöönpanoa. Lapselle tulee muun muassa järjestää neuvotteluja, joihin osallistuu lapsen perheen lisäksi tarvittaessa myös lapsen läheisiä ja muita lapselle tärkeitä henkilöitä. Neuvottelujen kokoonpanosta päättää lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Lapsen sijaishuoltopaikkaa valittaessa on myös tarkkaan arvioitava lapsen tarpeet ja huostaanoton peruste. Myös lapsen yhteydenpito läheisiin on turvattava sijaishuoltopaikkaa valittaessa. On tärkeää huomioida, että ennen sijaishuoltopaikan valintaa on selvitettävä lapsen läheisten mahdollisuus ottaa lapsi luokseen asumaan sekä tavat, joilla läheiset pystyvät osallistumaan lapsen tukemiseen. Lapsen läheisverkoston kartoittamisesta säädetään Lastensuojelulain 32 §. (THL 2024).

Huostaanottoprosessissa lapselle on laadittava asiakassuunnitelma yhteistyössä lapsen ja perheen kanssa. Lisäksi prosessin asianosaisille on järjestettävä tilaisuus tulla kuulluksi todisteellisesti. Kuulemisessa asianosaisilla on mahdollisuus ilmaista mielipiteensä huostaanotosta sekä sijaishuoltopaikasta. Myös lapsen terveydentila on tarkistettava joko ennen huostaanoton täytäntöönpanoa tai välittömästi sen jälkeen. (THL 2024).

Huostaanotto on joko suostumuksellinen tai tahdonvastainen. Mikäli huoltaja ja 12 vuotta täyttänyt lapsi ei vastusta huostaanottoa, valmistelee lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä päätöksen huostaanotosta ja päätöksen asiassa tekee johtava viranhaltija eli johtava sosiaalityöntekijä. Päätös huostaanotosta annetaan todisteellisesti tiedoksi asianosaisille, joilla on mahdollisuus hakea muutosta päätökseen hallinto-oikeudelta. Mikäli huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa huostaanottoa, tekee johtava sosiaalityöntekijä hakemuksen asiassa hallinto-oikeudelle. Myös tämä hakemus on annettava todisteellisesti tiedoksi asianosaisille. (THL 2024).

Huostaanotto voidaan panna heti täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, mikäli täytäntöönpanoa ei voida siirtää lapsen kehitystä tai terveyttä vaarantamatta, ja viranomaisen tai tuomioistuimen määrännyt päätöksen heti täytäntöön pantavaksi. (LsL 91 §.) Mikäli lapsi sijoitetaan kiireellisesti huostaanottoa koskevan hakemusasian ollessa vireillä hallinto-oikeudessa, on kiireellisestä sijoituksesta ilmoitettava heti hallinto-oikeudelle. Huostaanotto on voimassa toistaiseksi. Huostaanottopäätös raukeaa, kun lapsi täyttää 18 vuotta. On tärkeää huomioida, että huostaanottopäätös on purettava, kun päätöstä koskevia perusteita ei ole enää olemassa. Huostaanottopäätös ei saa olla lapsen edun vastainen. (THL 2024.)

3.5 Lastensuojelulain mukaiset rajoitustoimenpiteet

Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä sekä sijaishuoltopaikan johtajalla on käytettävissään Lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä, mikäli lapsen etu niiden käyttämisestä vaatii. Sijaishuoltopaikan johtaja (lastenkodin johtaja), voi delegoida rajoitustoimenpiteiden päätöksentekoa ja täytäntöönpanoa korkeakoulutuksen saaneille lastensuojelulaitoksen työntekijöille tiettyjen rajoitustoimenpiteiden osalta. Korkeakoulutuksen saaneita lastensuojelulaitosten työntekijöitä ovat sosionomi (AMK), sairaanhoitaja (AMK) tai muun soveltuvat korkeakoulututkinnon omaavat työntekijät. Rajoitustoimenpiteitä ei myöskään voida käyttää muualla, kuin aluehallintoviraston luvan saaneissa lastensuojelulaitoksissa (Räty 2023: 698.) Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi perhehoidossa eli sijaisperheeseen sijoitetun lapsen osalta rajoitustoimenpiteiden käyttäminen ei ole mahdollista.

Rajoitustoimenpiteiden käytön yleisistä edellytyksistä säädetään Lastensuojelulain 61 a §:ssä. *Rajoitustoimenpiteitä saadaan käyttää vain, jos: 1) rajoitus on lapsen edun mukainen sekä oikeassa suhteessa lapsen ikään ja kehitystasoon nähden; 2) rajoitus on lapsen hoidon ja huolenpidon tai sijaishuoltoon johtaneen päätöksen tarkoituksen toteuttamisen kannalta perusteltu ja tarkoitukseen sopiva; 3) rajoituksen käyttäminen on välttämätöntä lapsen oman taikka muiden henkilöiden terveyden vakavan vaarantumisen vuoksi, ruumiillisen koskemattomuuden turvaamiseksi taikka merkittävän omaisuusvahingon ehkäisemiseksi; 4) rajoitus on oikeassa suhteessa suojeltavaan etuun nähden; 5) lapsen mielipide rajoituksesta on selvitetty 20 §:n mukaisesti, ellei se ole ilmeisen mahdotonta; ja 6) muut, lievemmat keinot eivät ole tilanteeseen soveltuvia.*

Räty tähdentää, että rajoitustoimenpiteiden käytössä on kysymys hallinnollisen pakon käyttämisestä. Rajoitustoimenpiteillä kajotaan aina lapsen perusoikeuksiin. Perusoikeudet kuuluvat lapselle aivan samaan tapaan, kuin ne kuuluvat myös aikuiselle. (Räty 2023: 702). Rajoitustoimenpiteen edellytysten osalta on huomioitava, että rajoitustoimenpiteen tekemättä jättäminen vaarantaisi lapsen sijoituksen tarkoituksen toteutumisen.

Lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä ovat yhteydenpidon rajoittaminen (LsL 62 §), aineiden ja esineiden haltuunotto (LsL 65 §), henkilöntarkastus (LsL 66 §), henkilönkatsastus (LsL 66 a §), omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen (LsL 67 §), kiinnipitäminen (LsL 68 §), liikkumisvapauden rajoittaminen (LsL 69 §), luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen (LsL 69 a §), eristäminen (LsL 70 §) ja erityinen huolenpito (LsL 71 §). Seuraavassa käydään tarkemmin läpi tämän työn kannalta olennaisimmat Lastensuojelulain mukaiset rajoitustoimenpiteet.

3.5.1 Yhteydenpidon rajoittaminen (LsL 62§)

Lapsen oikeutta pitää yhteyttä vanhempiinsa tai muihin lapselle läheisiin henkilöihin saadaan rajoittaa yhteydenpidon rajoittamista koskevalla päätöksellä. Päätöksellä voidaan rajoittaa yhteydenpitoa enintään yksi vuosi kerrallaan (LsL 63 §, Rätty 2023: 755.) Yhteydenpidon rajoittamisesta voi päättää ainoastaan johtava sosiaalityöntekijä lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmistelusta sekä lyhyempien, enintään 30 vuorokautta kestävien päätösten osalta myös lastenkodin johtaja. (LsL 63.) Tulee siis huomata, että lapsen yhteydenpitoa voidaan rajoittaa ainoastaan määräajaksi. (Rätty 2023: 754.)

Lapsen yhteydenpitoa hänen läheisiinsä voidaan lain nojalla rajata, mikäli tietyt edellytykset täyttyvät. Lastensuojelulain 62 §:n mukaiset edellytykset ovat seuraavat: 1) *yhteydenpito vaarantaa lapsen sijaishuollon tarkoituksen toteuttamisen ja rajoittaminen on lapsen hoidon ja kasvatuksen kannalta välttämätöntä; tai 2) yhteydenpidosta on vaaraa lapsen hengelle, terveydelle, kehitykselle tai turvallisuudelle; tai 3) rajoittaminen on välttämätöntä vanhempien tai perheen muiden lasten, perhekodin tai laitoksen muiden lasten tai henkilöstön turvallisuuden vuoksi; taikka 4) 12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa yhteydenpitoa; sama koskee myös 12 vuotta nuorempaa lasta, jos hän on niin kehittynyt, että hänen tahtonsa voidaan kiinnittää huomiota.*

3.5.2 Kiinnipitäminen (LsL 68 §)

Kiinnipitäminen on lapsen fyysisistä kiinnipitämistä ilman minkäänlaisia apuvälineitä. Lastensuojelulain 68 § mukaan lasta voidaan kiinnipittää, mikäli tämän sekavan tai uhkaavan käyttäytymisen perusteella olisi todennäköistä, että lapsi vahingoittaisi itseään tai muita. Lisäksi kiinnipitämisen tulee olla välttämätöntä, jotta lapsen oma tai toisen henkilön henki, terveys ja turvallisuus ei vaarannu. Lasta voidaan myös kiinnipittää, mikäli se on omaisuuden merkittävän vahingoittumisen estämiseksi välttämätöntä. Kiinnipitämisen tulee olla luonteeltaan hoidollista ja huollollista sekä kokonaisuutena arvioiden puolustettavaa, kun otetaan huomioon lapsen käyttäytyminen ja tilanne muutoinkin. (LsL 68 §).

Lapsen kiinnipitämisen on oltava viimesijainen toimenpide tilanteen rauhoittamiseksi. Kiinnipitämisen on myös päätyttävä heti, kun edellytykset kiinnipitämiseen päättyvät. Lasta saa kiinnipittää ainoastaan laitoksen johtaja tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. (Rätty 2023: 79).

Poliisin näkökulmasta on merkityksellistä ymmärtää, että laitoksen johtaja tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö ei saa pitää lasta kiinni laitoksen ulkopuolella. Tähän on kuitenkin olemassa yksi poikkeus: laitoksen johtaja tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö voi pitää luvatta laitoksesta poistunutta lasta kiinni lyhytaikaisesti lapsen kuljetukseen käytettävässä autossa. Kiinnipitämiseen lapsen kuljetukseen käytettävässä autossa pätevät samat edellytykset kuin kiinnipitämiseen laitoksen alueella. (Rätty 2023: 801).

3.5.3 Liikkumisvapauden rajoittaminen (LsL 69§)

Liikkumisvapauden rajoittamisella tarkoitetaan tilannetta, jossa lapsen liikkumisvapautta rajoitetaan siten, että tämä ei saa poistua laitoksen alueelta, laitoksesta tai tietyn asuinyksikön tiloista määräaikana. Liikkumisvapauden rajoittamisesta, eli niin sanotusta LVR:sta, voi päättää laitoksen johtaja tai laitoksen johtajan delegoimat laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvat henkilöt. Laitoksen johtaja tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö voi päättää

liikkumisvapauden rajoittamisesta, joka on pituudeltaan enintään seitsemän vuorokautta. Mikäli lapsen tilanne edellyttää tätä pidempää liikkumisvapauden rajoittamista, tulee asiasta päättää lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Laitoksen henkilökunnan on myös viipymättä ilmoitettava lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle lapsen liikkumisvapauden rajoittamisesta. (Räty 2023: 803–804).

Laissa säädetään, että liikkumisvapautta saadaan rajoittaa määrääjäksi, mikäli liikkumisvapauden rajoittaminen on lapsen huollon kannalta välttämätöntä ja liikkumisvapauden rajoittaminen on lapsen edun mukaista. (LsL 69 §). Lastensuojelulain 69 §, ensimmäisen kohdan mukaan lapsen liikkumisvapautta saadaan rajoittaa mikäli: *1) lapsen sijaishuoltoon johtanut päätös on tehty sillä perusteella, että hän on vaarantanut vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin verrattavalla käyttäytymisellään; 2) lapsi käyttäytyy laitoksessa 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla; tai 3) rajoitus on lapsen hoidon tai huollon kannalta muutoin tarpeen lapsen suojelemiseksi häntä itseään vakavasti vahingoittavalta käyttäytymiseltä.*

Lapsen sijaishuoltoon johtaneen päätöksen perusteena on voinut olla esimerkiksi itsetuhoinen käyttäytyminen tai lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö eri muodoissaan, jolloin liikkumisvapauden rajoittaminen voi tulla kysymykseen sen ollessa lapsen edun mukainen toimenpide. On olennaista huomioida, että lapsen normaalin elämän toimintamahdollisuudet tulee turvata myös liikkumisvapauden rajoittamisen voimassa ollessa. On pidettävä huolta siitä, että esimerkiksi lapsen koulunkäynti ja harrastustoiminta mahdollistetaan. (Räty 2023: 804).

Liikkumisvapauden rajoittamista koskeva päätös on muutoksenhakukelpoinen päätös. Päätökseen voi hakea muutosta hallinto-oikeudelta 12 vuotta täyttänyt lapsi sekä tämän huoltaja tai edunvalvoja. Päätöksen yhteyteen tulee sisällyttää ohjeet muutoksenhakua varten. Päätöstä tiedoksi annettaessa on lapselle ja huoltajalle annettava tietoa muutoksenhaku- ja tietosuojakeinoista tavalla, jonka lapsi ja huoltaja ymmärtävät. (THL 2023).

Lapsi saa poistua liikkumisvapauden rajoittamista koskevassa päätöksessä määritetyltä alueelta päätöksen voimassa ollessa ainoastaan laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan henkilön kanssa. (THL 2023).

3.5.4 Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen (LsL 69 a §)

Mikäli lapsi karkaa tai jättää palaamatta lastensuojelulaitokseen esimerkiksi koulupäivän tai koti-harjoittelujakson päätyttyä, on lapsen sijaishuoltopaikan (laitoksen) ryhdyttävä viipymättä toimenpiteisiin lapsen etsimiseksi ja palauttamiseksi sijaishuoltopaikkaan. Lisäksi laitoksen johtajan tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan henkilön on viipymättä ilmoitettava lapsen luvottomasta poissaolosta lapsen sijaishuollosta vastaavalle viranomaiselle. (LsL 69:1).

Laitoksen henkilökunnan on ryhdyttävä kaikkiin mahdollisiin toimenpiteisiin lapsen etsimiseksi ja löytämiseksi viipymättä, jos lapsi karkaa tai jättää palaamatta luvalliselta poissaololta laitokseen. Laitoksen tulee tehdä poliisille ilmoitus lapsen katoamisesta ja ilmoitettava asiasta lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Virka-ajan ulkopuolella ilmoitus lapsen luvottomasta poissaolosta tehdään sosiaalipäivystykseen. Laitoksen henkilökunnan on aktiivisesti pyrittävä selvittämään paikkaa, jossa lapsi on. (Räty 2023: 815).

Vaikka laitoksella on vastuu lapsen etsimisestä ja tämän mahdollisen olinpaikan jatkuvasta selvittämisestä, ei laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökunnalla tai laitoksen johtajalla ole kuitenkaan oikeutta ryhtyä rajoittamistoimenpiteisiin lapsen saamiseksi takaisin sijaishuoltopaikkaan. Tämä tarkoittaa sitä, että laitoksen henkilökunta ei saa siirtää lasta voimakeinoin tai kiinnipitämällä lapsen kuljettamiseen tarkoitettuun autoon. Mikäli lapsi ei vapaaehtoisesti halua tulla autoon, on ainoana vaihtoehtona se, että lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai virka-ajan ulkopuolella sosiaalipäivystys tekee virka-apu pyynnön poliisille sijoitetun lapsen siirtämisestä takaisin sijaishuoltopaikkaan. Ainoana poikkeuksena kiinnipitämiselle on lapsen kiinnipitäminen lapsen kuljettamiseen tarkoitettuun autoon, mikäli tilanne sitä edellyttää ja lain vaatimat edellytykset täyttyvät. (Räty 2023: 815–816).

Mikäli poliisi löytää lapsen poliisille tehdyn virka-apupyynnön perusteella ja lapsi on poliisin hallussa, on poliisin ilmoitettava lapsen löytymisestä sille sosiaaliviranomaiselle, joka virka-apupyynnön on poliisille tehnyt. (Räty 2023: 815).

Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen (hatkalaisen) palauttamista sijaishuoltopaikkaan käsitellään laajemmin luvussa 4.4.

4 HATKA – KARKAAMINEN SIAISHUOLTOPAIKASTA

"Hatka" on puhekielinen termi, joka on yleisesti tunnettu lastensuojelun sijaishuollon piirissä niin nuorten kuin ammattilaistenkin keskuudessa. Sillä viitataan lapsen tai nuoren karkaamiseen tai luvattomaan poissaoloon lastensuojelulaitoksesta. Hatka-käsitteellä viitataan kiireessä pois lähtemiseen tai äkkilähtöön. Luvaton poissaolo on taas käsite, joka sisältää niin lastensuojelulaitoksesta luvattomasti poistumisen kuin sinne palaamatta jäämisen/jättämisen. (Haapala ym. 2023: 16.)

Lastensuojelulaitokset eivät ole vankiloita, joissa lapset voitaisiin lukita taloon heidän karkaamisensa estämiseksi. Koska lapsia ei pidetä lastensuojelulaitoksien sisälle lukittuina, tästä voi seurata ongelmia vasten tahtoaan huostaanotettujen lasten kohdalla. Varsinkin jos lapsi kokee huostaanoton rangaistuksena. Lastensuojelulaitoksissa asuvat lapset elävät normaalia elämää ja käyvät koulussa, kavereilla ja harrastuksissa, eikä heidän poistumisestaan lastensuojelulaitoksesta esitetä, eikä voidakaan estää. Huostaanotto ei ole vapautteen kohdistuva rangaistus, ja lastensuojelulaitoksissa asuu paljon myös nuoria heistä itsestään riippumattomista syistä. (Lähteenmaa ym. 2024: 51)

Hatkaaminen vaarantaa lapsen hyvinvoinnin monin tavoin. Hatkan aikana lapsen arkirytmi häiriintyy, koulunkäynti keskeytyy ja turvallisuus heikkenee. Lapsen perustarpeet, kuten ravinto, uni ja hygienia, jäävät täyttymättä. Lisäksi lapset altistuvat rikoksille, päihteille ja heidän onnettomuus- ja tapaturmariskinsä kasvaa. (Kekkonen ym. 2024: 8.) Hatkan aikana lapset voivat päätyä turvattomiin tilanteisiin ja kohdata painostamista, eri tavoin ilmenevää houkuttelua, uhkailua ja hyväksikäyttöä. Pahimmillaan nämä kokemukset voivat täyttää ihmiskaupan tunnusmerkit. (Ojala 2023)

Kansainvälisten tutkimusten perusteella hatkaaminen on kohtalaisen yleinen ilmiö. Normaalisti hatkaamiskertoja on useampi samalla henkilöllä. (Kekkonen ym. 2024: 11.) Sami Isoniemi (2019) on väitöskirjatutkimuksessaan selvittänyt, että n. 7–8 prosenttia sijaishuollossa asuvista lapsista on hatkannut. Näin ollen tietyille nuorille hatkoja kasaantuu enemmän ja on hyvä ottaa huomioon, että suurin osa sijoitetuista lapsista eivät hatkaa ollenkaan. (Isoniemi 2019: 135, 137.) Haapalan ym. (2023) tuottaman kyselyn mukaan luvaton poissaoleminen on yleensä lyhytaikaista ja poissa ollaan tunneista muutamaan päivään. Yli vuoden hatkassa oleminen on harvinaista. (Haapala ym. 2023: 55.)

Kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia oli Suomessa 17855 vuonna 2022. Se vastaa 1,6 prosenttia kaikista lapsista. Huostaanotettuna heistä oli 11477 lasta. Kodin ulkopuolelle sijoitettiin kiireellisesti 4498 lasta. (Forsel ym. 2023: 1.) Hatkaaminen koskettaa huostaanotettuja tai kiireellisesti sijoitettuja lapsia, koska avohuollon tukitoimenpiteenä sijoitettujen lasten ei tarvitse oikeastaan hatkata. Avohuollon sijoitus on vapaaehtoinen. (Kekkonen ym. 2024: 12.)

Suomessa luvattomia poissaoloja lasten sijoituspaikoista oli 2525 vuonna 2013 ja 3733 vuonna 2020 poliisin lastensuojeluviranomaiselle kirjaamien virka-apupyynnöiden perusteella. (Isoniemi 2023: 36–37.). Tällaisissa tapauksissa lapsi poistuu luvatta sijoituspaikastaan tai jättää palaamatta sinne esimerkiksi kotona vietetyn loman jälkeen (Kekkonen ym. 2024: 8.). Luvattomien poissaolojen tilastointia on hankaloittanut poissaoloja koskevien virka-apujen kirjaaminen virheellisesti sosiaaliviranomaiselle lastensuojeluviranomaisen sijaan. Vuonna 2020 sosiaaliviranomaiselle ja

lastensuojeluviranomaiselle kirjattujen virka-apujen pohjalta luvattomia poissaoloja oli ollut 4759 kappaletta. (Isoniemi 2023:

Outi Kekkonen ja Elina Pekkarisen (2024) analyysin mukaan hatkaamisen taustalla on usein sosiaaliset suhteet, kuten halu tavata ystäviä, perhettä tai kumppania. Myös hatkaan vetävät tunnekokemukset, kuten jännityksen tai vapauden kaipuu korostuivat hatkaamisen syinä. (Kekkonen ym. 2024)

Hatkaamisen motiiveja voidaan tarkastella kahdella tapaa: hatkaan työntävien ja vetävien tekijöiden kautta. Sijoituspaikean ulkopuolella olevat asiat, jotka motivoivat lasta poistumaan, ovat vetäviä tekijöitä. Vetäviä tekijöitä voivat olla sosiaaliset suhteet kuten kaverit, tai esimerkiksi halu käyttää päihteitä. Mahdolliset ristiriitatilanteet sijoituspaikean työntekijöiden tai muiden siellä asuvien lasten kanssa ovat työntäviä tekijöitä. Työntävät tekijät liittyvät sijaishuoltopaikean sisällä tapahtuviin asioihin, jotka lisäävät lapsen halua poistua luvattomasti. Työntäviä tekijöitä voi sosiaalisten konfliktien lisäksi olla esimerkiksi laitosolot ja tunnekokemukset. (Kekkonen ym. 2024: 20–21.)

Sen lisäksi, että lapsen hatkaaminen aiheuttaa lapselle itselleen vaaraa, tuottaa se pelkoa ja ahdistusta myös lapsen vanhemmissa ja läheisissä. Hatkaaminen sitoo myös resursseja sijaishuoltopaikeassa, kun osa henkilökunnasta joutuu etsimään lasta. Tämä on pois sijaishuoltopaikean ydintehtävästä eli sijaishuollon järjestämisestä. Vaikka poliisi antaa lastensuojeluviranomaiselle virka-apua pyydettyäessä, on ymmärrettävä, että hatkanneen lapsen etsiminen ja takaisin sijaishuoltopaikeaan saattaminen on ensisijaisesti sijaishuoltopaikean ja lastensuojeluviranomaisen tehtävä. (Isoniemi 2019: 183).

4.1 Lapsi poliisitoiminnassa

Lähtökohtaisesti alle 18-vuotiasta henkilöä pidetään lapsena. Emme ole lähteneet erittelemään lapsia ja nuoria, koska se tekisi aiheen käsittelemisestä vaikeaselkoisempaa. Esitutkintalain (805/2011) mukaan lasta on kohdeltava esitutkinnassa hänen ikänsä ja kehitystasonsa edellyttämällä tavalla. Lasten kanssa on huolehdittava erityisesti siitä, että hänelle ei aiheudu haittaa poliisin kanssa toimimisesta hänelle tärkeissä ympäristöissä kuten koulussa tai työpaikalla. (ETL 4:7)

Poliisihallitus on julkaissut virallisen julkisen ohjeen (Lapsi poliisitoiminnassa ja esitutkinnassa, POL-2019-34669) asioista, jotka poliisin on huomioitava kaikessa poliisitoiminnassa ja esitutkinnassa. Ohjeessa on myös tietoa muiden viranomaisten, järjestöjen ja yhteisöjen kanssa tehtävästä yhteistyöstä sekä yhteistyöhön liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista. Ohjeen tarkoituksena on yhdenmukaistaa alaikäisten kohtaamista poliisitoiminnassa ja valtaosaa ohjeen periaatteista on mahdollista soveltaa mihin tahansa tilanteeseen, jossa poliisi kohtaa lapsen. (Poliisihallitus 2019: 3.)

Luottamus poliisiin rakennetaan lapsuuden ja nuoruuden kokemusten luoman perustan ympärille. Epäluottamus tai negatiivinen suhtautuminen poliisiin voi syntyä, jos lapsi tai nuori kohtaa poliisin vain epämiellyttävissä tai kielteisissä tilanteissa. Luottamuksen rakentamista auttaa, jos poliisi ymmärtää nuorten kieltä poliisin roolissa ja asemassa. Suomalaisten nuorten luottamus poliisiin on kansainvälisten tutkimusten perusteella edelleen hyvällä tasolla, mikä kuvastaa hyvinvoivan enemmistön asenteita ja mielipiteitä. Vähemmistöryhmiin kuuluvien nuorten luottamus voi kuitenkin olla huomattavasti yleistä tasoa alhaisempi. Vanhempien luottamusta poliisiin ja laajemmin yhteiskuntaan on tärkeää vahvistaa, koska vanhempien luottamus ja asenteet periytyvät usein myös heidän lapsilleen. (Poliisihallitus. 2019: 8.)

Poliisin ennalta estävän työn strategian lähtökohtana on, että poliisi olisi läsnä ja näkyvässä nuorten keskuudessa. Strategian tavoitteena on myös, että poliisi toimii yhteistyössä lasten ja nuorten elämässä tärkeiden aikuisten kanssa. Näkyvyys nuorten keskuudessa ja heidän kohtaamisensa on poliisin ennalta estävän toiminnan tärkeimpiä tehtäviä. Poliisin läsnäolo urheilutapahtumissa ja nuorten kokoontumisissa on suunnitelmallinen keino pitää yhteyttä nuoriin ja vahvistaa nuorten luottamusta poliisiin. Sosiaalisen median kanavat tarjoavat mahdollisuuden madaltaa kynnystä ottaa poliisiin yhteyttä ja vahvistaa läsnäoloa nuorten keskuudessa. (Poliisihallitus 2019: 9.)

Ankkuritoiminta on moniammatillista yhteistyötä, jonka avulla pyritään ennalta estämään lasten ja nuorten rikoksia ja edistämään heidän hyvinvointiaan. Ankkuritiimiin voi kuulua poliisien lisäksi sosiaali-, nuoriso-, terveys- ja koulutoimen asiantuntijoita. Ankkuritoiminnan tehtävänä on tarjota moniammatillista tukea nuorelle ja hänen perheelleen varhaisessa vaiheessa. Ankkuritoiminnassa pyritään yksilöllisiin ja kokonaisvaltaisiin ratkaisuihin, jotta henkilöt osataan ohjata oikean avun ja tuen piiriin. (Poliisihallitus 2019: 9.)

4.2 Ammattilaisten näkökulma

Irma Lehtosen ja Janne Telènin vuonna 2013 julkaistussa selvityksessä lastensuojelulaitokset nimesivät tärkeimmiksi syiksi lasten hatkaamisen taustalla kavereihin liittyvät tekijät ja päihteet. Seuraavaksi tärkeimmiksi oli nimetty psyykkinen oirehdinta ja käyttäytymisen ongelmat. Luvatta poistuminen voi olla äkillinen reaktio johonkin tunteita herättävään asiaan, jonka lapsi yrittää ratkaista karkaamalla. Toisaalta luvatta poissa olemisen taustalla voi olla jo pitkään kytenyt ajatus ja matka vapautteen on lopulta hyvin suunniteltu. Vaikka hatkaaminen saattaa näyttäytyä laitoksen henkilökunnalle protestina laitoksen käytänteitä vastaan, se saattaa olla merkki lapsen syvemmästä oirehinnasta. (Lehtonen ym. 2013: 19,20)

Nuorten mahdollisuudet nähdä kavereita voi olla monilta osin rajoitettua laitoksissa. Syyt rajoitukselle on moninaiset, joista esimerkiksi laitoksen etäisyys kavereihin on hankalasti muutettavissa. Laitosten näkemyksen mukaan lasten kaverisuhteiden ylläpitäminen on suuri haaste. Laitokset pyrkivät tukemaan lapsen sosiaalisia suhteita, mutta joskus on tarpeen myös rajoittaa esimerkiksi yhteydenpitoa aikaisempaan kaveriporukkaan. (Lehtonen ym. 2013: 20.)

Hatkan aikana lapsi voi kohdata käytännön ongelmia kuten sen, että hänellä ei ole yöpaikkaa tai, että hänen rahansa ovat loppu. Tällaiset tilanteet voivat ajaa nuoren tekemään asioita, jotka tuntuvat epämiellyttäviltä ja joita ei muuten tekisi. Esimerkiksi yöpyminen tuntemattoman aikuisen kanssa voi ajaa lapsen vaaraan joutua rikoksen kohteeksi. Jos yöpaikkaa ei löydy saattaa lapsi joutua nukkumaan kadulla esimerkiksi roskakatoksessa erityisasiantuntija Maija Haapala kertoo MTV:n haastattelussa (Härkönen 2023).

Erikoissairaanhoidtaja Mia Melkinen kertoo TEHY-verkkolehdestä, että syyt hatkaamisen taustalla ovat kovin yksilöllisiä. Syiksi hatkaamisen taustalla Melkinen nimeää esimerkiksi kavereiden kaipuun ja päihteet, joihin osa nuorista on koukussa. Melkinen muistuttaa kuitenkin, että ei ole selvää, tulevatko päihteet mukaan vasta hatkaamisen aikana vai onko päihteiden saaminen syy luvattoman poissaolon taustalla. Hän nimeää myös lasten henkisen pahoinvoinnin oireilun ja vapauden tunteen hakemisen hatkaamisen taustalla. Melkinen kertoo, että vapauden tunne syntyy, kun vastuuta ja velvollisuuksia ei ole ja hatkaamisen aikana kukaan ei ole kertomassa sääntöjä ja pelkoa rangaistuksista ei ole. (Ojala 2023)

Pesäpuun Ry:n (2023) tutkimusaineistosta käy ilmi, että nuoret tietävät hatkaamisen liittyviä riski- ja vaaratekijöitä, mutta hatkaavat siitä huolimatta. Rajoitustoimien lisäksi sijaishuollolla on tärkeä tehtävä saada lapset ymmärtämään hatkan aikana mahdollisesti eteen tulevia vaaroja, jotta mahdollisesti hatkaava lapsi osaisi välttää vaarallisia tilanteita. (Haapala ym. 2023: 109) Läheisten pohdinnoista käy ilmi huoli siitä, että lapset eivät välttämättä hatkan aikana osaa tunnistaa heihin kohdistuneista rikoksia. Läheiset ilmaisivat tutkimuksen aikana huolensa siitä, että miten lapset pystyvät käsittelemään asioita, joita hatkaamisen aikana ovat joutuneet kohtaamaan ja, jotka käsittelevät ja ymmärtävät ehkä vasta jälkikäteen. (Haapala ym. 2023: 120)

Lastensuojelulaitoksissa on erilaisia rajoituksia ja rajoitustoimenpiteitä, joilla puututaan lasten perus- ja ihmisoikeuksiin. Näistä toimenpiteistä on säädetty lastensuojelulaissa. Rajoitusten käyttäminen tulee pohjautua lakiin. Lastensuojelulaitoksissa käytössä olevat rajoitustoimenpiteet ja kurinpitotoimenpiteet nousevat esiin julkisessa keskustelussa tasaisin väliajoin ja keskustelu on usein sävyllään kriittistä. (Kukkonen 2025: 19)

Sairilan koulukodin vastaava ohjaaja Risto Vesanen kertoi TEHY:n verkkojulkaisussa, että heillä asuvilla nuorilla on lakiin perustuva laaja itsemääräämisoikeus ja liikkumista rajoitetaan vain erittäin painavista syistä. Vesasen näkemys on, että nykyinen lastensuojelulaki on riittämätön suojelemaan erityistä huolenpitoa tarvitsevia lapsia. Vesanen kertoo verkkolehdestä, että jos lapsen oma harkinta ei riitä, olisi lapsen edun mukaista, että lasta rajoitettaisiin tekemästä asioita, jotka haittaavat hänen kasvuaan ja kehitystään. (Ojala 2023).

4.3 Lasten näkökulma

Lasten näkökulmaa hatkaamisen taustalla on tärkeää tarkastella, koska lasten kanssa toimivien aikuisten ajatukset hatkaamisen taustoista voi erota lasten ajatuksista merkittävällä tavalla. Hatkaamisen juurisyihin voi olla vaikeaa löytää ratkaisuja, jos mennään sen tiedon perusteella, mitä oletetaan lasten ajattelevan hatkaamisesta. Ammattilaisten ja hatkaavien lasten läheisten aikuisten näkemys on tärkeä osa kokonaisuutta, mutta myös lasten ääni on saatava kuuluviin, jotta ongelmiin olisi mahdollista löytää toimivia ratkaisuja.

Riitta Laakson (2019) raportin mukaan suurin osa huostaanotetuista lapsista kokee heidän hyvinvointinsa kohentuneen huostaanoton aikana. Sijaishuoltoapaikassa asuminen on tarjonnut lapsille turvallista, rentoa ja kannustavaa ympäristöä, jossa kasvaa. Lapset ovat kokeneet, että he ovat tulleet kuulluksi ja nähdyksi. Vaikka lapset ovat raportin mukaan kokeneet hyvinvointinsa kohentuneen huostaanoton aikana, tämä ei tarkoita, sitä etteikö sijaishuoltoapaikoista olisi myös negatiivisia kokemuksia. Lapset ovat kertoneet myös kokemastaan asiattomasta ja epäoikeudenmukaisesta kohtelusta. Raportin mukaan lapset ovat kokeneet osattomuutta päätöksenteossa ja omien kokemustensa vähättelyä. (Laakso 2019: 74.)

Lapsen näkökulma on tärkeä osa luvattomien poissaolojen taustalla olevien syiden selvittämisessä ja hatkaamisilmiön ymmärtämisessä. Lasten näkökulmaa hatkan taustalla vaikuttaviin syihin on tutkittu Suomessa ainakin Lastensuojelun Keskusliiton tilaamassa Hatkassa–selvityksessä (2013), Pesäpuun Ry:n Hatkassa–tutkimushankkeessa (2023) ja Outi Kekkosen ja Elina Pekkari-sen Hatkassa lapsen silmin -analyysissä (2024). (Lehtonen ym. 2013, Haapala ym. 2023, Kekkonen ym. 2024).

Lehtosen ja Telénin (2013) selvityksessä sijaishuollosta kokemusta omaavat nuoret aikuiset kertoivat, että luvatta poissa oleminen sijaishuoltoapaikasta oli oire pahasta olost, joka tulisi ottaa

laitoksen työntekijöiden puolesta vakavammin huomioon. He kuvailivat hatkaamista eräänlaisena hätähuutona. Toisaalta selvityksessä haastatellut nuoret aikuiset kertoivat myös, että hatkaaminen oli eräänlainen seikkailu vapauteen, joka kuuluu sijoitusprosessiin. (Lehtonen ym. 2013: 23)

Enna Mäkelän (2024) tutkielman mukaan lasten toimesta sosiaalityöntekijöille kertomia syitä hatkaamisen taustalla ovat vapauden kaipuu ja päihteiden käytön mahdollisuus. Tutkielman mukaan myös ahdistuneisuus kerrottiin syyksi hatkaamisen taustalla. (Mäkelä 2024: 52)

Outi Kekkonen ja Elina Pekkarinen ovat pyrkineet vuonna 2024 julkaistussa analyysissään ”Hatkaassa lapsen silmin” syventämään tietoa hatkaamisesta lasten näkökulmasta. Kekkonen ja Pekkarisen analyysi toteutettiin Pesäpuu Ry:n vuonna 2022 keräämän aineiston pohjalta. Analyysissä löydettiin vastauksia muun muassa siihen, miksi lapset poistuvat luvatta sijaishuoltopaikasta ja miten poistumista voitaisiin ehkäistä. (Kekkonen ym. 2024: 4, Haapala ym. 2023.)

Pesäpuu Ry:n (Haapala ym. 2023) julkaiseman selvityksen mukaan lasten läheiset, sosiaalitoimi, lastensuojelulaitokset ja poliisit nimesivät halun saada päihteitä tärkeimmäksi yksittäiseksi tekijäksi lasten hatkaamisen taustalla. Tämän kyselyn tulos on hyvä esimerkki siitä, miksi on tärkeää selvittää myös lasten näkökulma asiaan, koska lapset nimesivät samassa kyselyssä päihteet vasta neljänneksi tärkeimmäksi syyksi hatkaamisen taustalla. (Haapala ym. 2023: 99, 102, 104, 106.) Toisaalta kuten lapset nimesivät Pesäpuu Ry:n 2023 julkaisemassa tutkimuksessa vapauden kaipuun ja ystävien näkemisen tärkeimmäksi syyksi, Lastensuojelun keskusliiton julkaiseman (Lehtonen ym. 2013) selvityksen mukaan lastensuojelulaitokset nimesivät myös kavereihin liittyvät tekijät tärkeimmäksi syyksi luvattomien poissaolojen taustalla. (Lehtonen ym. 2013: 19, Haapala ym. 2023: 99)

Kekkonen ja Pekkarisen analyysin mukaan sosiaaliset suhteet oli yleisin syy hatkaamisen taustalla. Toiseksi ja kolmanneksi yleisimmiksi syiksi kyselyyn vastanneet lapset kertoivat hatkaan vetävät tunnekokemukset ja laitosolet. Muita hatkan syykategorioita oli muun muassa konfliktit sijaishuoltopaikoissa, päihteet ja osallisuus rikolliseen toimintaan. (Kekkonen ym. 2024: 20) Lasten mahdollisuudet pitää yhteyttä perheeseen ja ystäviin voi olla monella tavalla rajoitettua ja sijaishuoltopaikan sijainti ei yleensä helpota asiaa, koska kotiympäristö voi olla kaukana, eikä sinne ole mahdollista lähteä vierailemaan kovin usein. Kodin ulkopuolelle sijoittaminen merkitsee usein koko elinympäristön vaihtumista, eikä uuteen sopeutuminen käy välttämättä nopeasti. Ystävät, harrastukset ja perhe jää vanhalle kotipaikalle, joten kaipuu vanhaan on ymmärrettävää. (Kekkonen ym. 2024: 34)

Vaikka Kekkonen ja Pekkarisen (2024) analyysin mukaan lasten näkökulmasta päihteiden käyttö ei ollut hatkaamisen yleisin syy, päihteiden käyttö hatkaassa olevilla lapsilla oli todella yleistä. Kyselyyn vastanneista lapsista 81 prosenttia kertoi käyttäneensä hatkan aikana alkoholia ja 54 prosenttia huumeita. (Kekkonen ym. 2024: 22.)

Hatkaamisen syykategoria	Prosenttiosuus
Sosiaaliset suhteet	76 %
Laitosolot	66 %
Hatkaan vetävät tunnekokemukset	66 %
Hatkaan työntävät tunnekokemukset	60 %
Konfliktit sijaishuoltopaikassa	45 %
Päihteet	43 %
Osallisuus rikolliseen toimintaan	9 %

Kuvio 1: Hatkaamisen syykategorioiden prosenttiosuudet (mukaillen Kekkonen & Pekkarinen 2024. Kuva: ChatGPT)

Pesäpuu Ry:n selvityksessä nuoret toivat ilmi, että hatkaamisen taustalla on myös pyrkimys saada menetetty itsemääräämisoikeus takaisin ja kaipuu omaan aikaan. Nuoret kertoivat avoimilla vastauksilla, kuinka epäoikeudenmukainen ja jopa laitton kohtelu lastensuojelulaitoksissa ja perhekohteissa ajaa etsimään keinoja toimia oman halunsa mukaan. Puutteelliset tai kokonaan puuttuneet perustelut esimerkiksi rajoittamistoimenpiteille olivat nuorten nostamia esimerkkejä laittomasta kohtelusta. Halu harrastaa seksiä, rajojen kokeileminen sekä halu irrottautua velvollisuuksista ja säännöistä oli nuorten mukaan keinoja ottaa itsemääräämisoikeus takaisin omiin käsiin. (Haapala ym. 2023: 100)

Hatkaamisen taustalla olevat syyt eivät Kekkonen ja Pekkarisen (2024) analyysin perusteella vaikuta olevan suorassa suhteessa hatkojen lukumäärään. Poikkeuksena näyttäyty osallisuus rikolliseen toimintaan, jolla näyttäisi olevan yhteys hatkojen keskimääräistä suurempaan lukumäärään. Huomionarvoista on myös se, että päihteet näyttävät olevan kiinteässä yhteydessä rikolliseen toimintaan. 96 prosenttia heistä, jotka olivat vastanneet osallisuuden rikolliseen toimintaan yleiseksi hatkan syyksi, olivat käyttäneet päihteitä hatkan aikana. (Kekkonen ym. 2024: 22)

Kekkonen ja Pekkarinen selvittivät analyysissään myös hatkan aikana ilmenneitä kielteisiä kokemuksia ja tilanteita. Vastausten perusteella tällaiset tilanteet ja kokemukset olivat yleisiä. Analyysin mukaan alkoholin ja huumeiden käyttäminen altistaa sijaishuoltopaikasta hatkassa olevat lapset erilaisille kielteisille kokemuksille. Väkivalta ja rikokset olivat vahvasti läsnä hatkanneiden lasten vastauksissa. Vastauksissa kävi ilmi, että hatkalaiset ovat tehneet itse väkivaltaa ja rikoksia, mutta ovat myös itse joutuneet olemaan uhrin asemassa. (Kekkonen ym. 2024: 23–24)

Alkoholin ja huumeiden käyttö on Kekkonen ja Pekkarisen (2024) analyysin mukaan yhteydessä koettuun väkivaltaan ja sen tekemiseen. 25 prosenttia kyselyyn vastanneista kertoi käyttäneensä hatkan aikana väkivaltaisesti. 96 prosenttia heistä oli käyttänyt alkoholia ja 88 prosenttia huumeita. 13 prosenttia vastaajista oli joutunut pahoinpitelyn uhriksi, joista 88 prosenttia oli käyttänyt alkoholia ja 71 prosenttia huumeita. Seitsemän prosenttia sijaishuoltopaikoista karanneista lapsista kertoi kokeneensa toisen nuoren kuoleman, joista 94 prosenttia kertoi käyttäneensä huumeita.

Kielteinen kokemus tai tilanne	Prosenttiosuus
Nähnyt rikoksia	44 %
Tehnyt rikoksia	37 %
Satuttanut itseään	41 %
Jäänyt vaille tarvitsemiaan lääkkeitä	39 %
Väkivaltainen käytös	25 %
Raiskauksen uhriksi joutuminen	25 %
Pahoinpitelyn uhriksi joutuminen	13 %
Myynyt tai vaihtanut seksuaalisia tekoja	19 %
Todistanut toisen nuoren kuoleman	7 %

Kuvio 2: Lasten kokemat kielteiset kokemukset ja tilanteet hatkan aikana (mukailtu: Kekkonen & Pekkarinen 2024. Kuva: ChatGPT)

Kekkonen ja Pekkarisen (2024) analyysin mukaan lapset kokevat hatkan aikana todella paljon seksuaaliväkivaltaa. Neljännnes kaikista vastaajista kertoi joutuneensa hatkan aikana raiskatuksi, joista suurin osa oli tyttöjä (91 %) ja loput poikia tai muunsukupuolisia. 19 prosenttia vastaajista kertoi kokeneensa kaupallistettua seksuaaliväkivaltaa, jolla tarkoitetaan seksin myymistä tai seksin tai seksuaalisten tekojen vaihtamista esimerkiksi yöpaikkaan, päihteisiin tai tavaraan. (Kekkonen ym 2024: 25)

Pesäpuu Ry:n tutkimuksen mukaan noin kolmannes hatkassa olleista lapsista oli hatkan aikana pelännyt oman turvallisuutensa puolesta tai heitä oli yritetty saada tekemään jotain sellaista, jota he eivät olisi halunneet tehdä. Erilaisia uhkauksia tai uhkavaatimuksia oli kokenut hatkan aikana yli 20 prosenttia lapsista. Lapsia oli esimerkiksi uhattu paljastaa poliisille tai kielletty kertomasta hatkan aikana tapahtuneista asioista. (Haapala ym. 2023: 119).

4.4 Hatkalaisen palauttaminen sijaishuoltopaikkaan

Hatkanneen lapsen etsintään liittyy monia viranomaistehtäviä ja -velvoitteita, koska he edustavat yhtä kadonneiden ihmisten ryhmää (Lastensuojelun käsikirja 2023). Vallitsevan ohjeistuksen mukaan oletetaan, että hatkanneet lapset lähtevät pakoon omasta tahdostaan, joten heitä ei etsitä aktiivisesti. Ongelmallista on, että vaikka alle 18-vuotias lapsi vaatii erityistä suojelua ja huolenpitoa (YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus), häntä kohdellaan viranomaisten toimisesta pakoilevana ihmisenä. Kekkonen ja Pekkarinen (2024) nostaa analyysissään keskeisen hatkaamiseen liittyvän ongelman esiin: Voidaanko olettaa lapsen olevan järkevä toimija, johon voidaan viranomaisten toimesta suhtautua pakoilevana ihmisenä. (Kekkonen ym. 2024: 34.)

Kadonneella henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jonka voidaan perustellusti olettaa eksyneen, tai olevan muutoin kuin omasta tahdostaan tietymättömissä, joutuneen onnettomuuden uhriksi tai olevan

muuten vaarassa. Kadonneen henkilön etsintä on poliisin tehtävä, jonka vuoksi poliisin on ryhdyttävä välittömiin toimenpiteisiin. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022) Hatkassa olevien lasten kohdalla on ongelmallista se, että heidän etsimisensä ei ole poliisin perustehtävä, koska heidän ei oleteta olevan konkreettisesti vaarassa. Tilanne muuttuu poliisitehtäväksi, jos oletetaan lapsen olevan akuutissa ja konkreettisesti henkeä ja terveyttä uhkaavassa vaaratilanteessa. Tällaiseksi tilanteeksi katsotaan esimerkiksi lapsen poistuminen pakkaseen ilman kenkiä tai asianmukaisia vaatteita, lapsi tarvitsee viipymättä lääkitystä tai lapsi ei ikänsä, kehitystasonsa tai vakavan päihetystilansa vuoksi kykene huolehtimaan itsestään. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022)

Jos hatkassa olevan lapsen ei katsota olevan konkreettisesti hengen tai terveyden vaarassa, hänen etsimiseensä on käytössä vähemmän keinoja. Esimerkiksi hänen puhelintaan ei voida silloin paikantaa. Poliisi antaa tällaisissa tilanteissa lastensuojelun viranomaiselle virka-apua, ja poliisin valtuudet ovat tällöin paljon rajatummat. Käytännössä poliisi vain turvaa sosiaaliviranomaisen toimintaa. (Lähteenmaa ym. 2024 53–54.)

Lastensuojelulaitoksen henkilökunta on pääasiallisessa vastuussa kadonneen lapsen etsinnästä ja tavoittamisesta. Sijaishuoltopaikan henkilökunnan lisäksi lasta etsii myös usein perheenjäsenet. (Kekkonen ym. 2024:10) Kun lapsi poistuu luvatta lastensuojelulaitoksesta, on laitoksella velvollisuus ryhtyä etsimään hatkannutta lasta ja lapsen löytyessä palauttaa lapsi lastensuojelulaitokseen. (Lastensuojelun käsikirja 2023)

Lasten kuljettamisesta voi vastata vain lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilökunta, lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tai muu toimivaltainen viranomainen, kuten toisen alueen sosiaaliviranomainen tai poliisi. Koska ennestään tutun henkilön läsnäolo lisää lapsen turvallisuuden tunnetta, olisi hyvä, että kuljetuksesta vastaisi esimerkiksi lapsen omaohjaaja. Kuljetuksesta vastaavan henkilön on saatava lapsi suostumaan paluuseen keskustelemalla. Kuljetuksesta vastaavalla henkilöllä ei ole oikeutta ottaa lasta kiinni kuljetuksen turvaamiseksi. (Lastensuojelun käsikirja 2023)

Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen kertoo YLE:n verkkouutisessa, että ei ymmärrä miksi ammattilaiset eivät saa ottaa hatkannutta lasta kiinni, vaikka heillä on velvollisuus etsiä hatkassa olevaa nuorta, joka on heidän vastuullaan. Laki on Pekkarisen mielestä tässä ristiriitainen. (de Fresnes 2024). Vaikka lastensuojelulaitoksen työntekijät tavoittavat nuoren, on mahdollista, että hatkannut lapsi kerkeää pakoan ennen kuin poliisi kerkeää paikalle. Olisiko mahdollista, että hatkanneita lapsia saataisiin palautettua tehokkaammin takaisin sijoituspaikkaan, jos myös muille kuin poliisille myönnettäisiin kiinniotto-oikeus.

Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen on ehdottanut lakimuutoksia hatkassa olevien lasten palauttamiseksi takaisin sijaishuoltopaikkaan. Jääskeläisen mukaan voimassa oleva lainsäädäntö on puutteellinen ja kiinniotto-oikeudesta lapsen lastensuojelulaitokseen palauttamisessa täytyisi säätää täsmällisemmin. Jääskeläinen näkee, että kiinniotto-oikeuden pitäisi olla poliisilla ja tällä hetkellä poliisin kiinniotto-oikeus on sidottu etsintäkuulutukseen. Tämä muodostaa tilanteen, jossa poliisilla ei ole kiinniotto-oikeutta, kun lapsen olinpaikka on tiedossa, koska lapsesta ei ole voimassa olevaa etsintäkuulutusta. (Eduskunnan oikeusasiamies 2025)

Sijaishuollon työntekijän huomattessa lapsen kadonneen, ilmoitetaan asiasta sosiaalitoimeen eli sosiaalihuollon viranomaiselle. Sosiaalitoimi tekee etsintäkuulutuspyyntönsä riskiarvioinnin jälkeen poliisille. (Kekkonen ym. 2024: 10, Sosiaali- ja terveysministeriö 2022) Tieto lapsen katoamisesta voidaan lähettää sijaishuoltopaikan toimesta myös suoraan poliisin johtokeskukseen. Näin

toimitaan Markuksen työelämäkokemuksen mukaan ainakin osassa Helsingin sijaishuoltopaikoista. Kun lapsen huomataan kadonneen, sijaishuoltopaikan henkilökunta täyttää katoamisilmoituksen ja riskiarviointilomakkeen, jonka jälkeen lomakkeet lähetetään sähköpostilla poliisin johtokeskukseen. Tämän jälkeen poliisi tekee arvion tarvittavista toimenpiteistä saatujen tietojen perusteella.

Etsintäkuulutuspyynnön jälkeen poliisi tekee passiivista etsintää. Poliisi ei siis etsi lasta aktiivisesti, vaan ilmoittaa sosiaalitoimelle, jos lapsi tavataan muun poliisitehtävän yhteydessä. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2022) Jos lapsen olinpaikka ilmoitetaan hätäkeskukseen, tieto välitetään hätäkeskuksesta löytöpaikan sosiaalipäivystykseen, josta tieto menee eteenpäin. (Kekkonen ym. 2024: 10.)

Lehtosen ja Telènin (2013) selvityksen mukaan valtaosassa lastensuojelulaitoksista on varauduttu luvattomiin poissaoloihin asianmukaisesti tekemällä kirjalliset ohjeet henkilökunnalle. Töissä oleva henkilökunta on avainasemassa lapsen luvattoman poissaolon tullessa ilmi, joten on olennaista, että laitoksella on olemassa olevat ohjeet ja mallit tällaisen tilanteen varalta. (Lehtonen ym. 2013: 24)

Jos lapsen ei oleteta olevan äkillisessä ja konkreettisessa vaarassa, kyseessä ei ole poliisitehtävä vaan poliisi antaa virka-apua sosiaalihuollolle. Tavoitteena on, että poliisin virka-avun myötä sosiaalihuollon viranomaisen tehtävä turvataan. Poliisin toimivaltuuksia ei virka-avun aikana laajenneta, vaan toimivalta määräytyy virka-apua pyytäneen viranomaisen toimivaltuuksien mukaan. Poliisilla ei ole velvollisuutta kuljettaa lasta takaisin sijaishuoltopaikkaan lapsen löydyttyä. Lapsen kuljettamisesta sovitaan sosiaalitoimen ja sijaishuoltopaikan työntekijöiden välillä. (Kekkonen ym. 2024: 10)

Kun lapsi on välittömässä todellisessa vaarassa, kyseessä on poliisitehtävä. Poliisitehtävällä poliisi toimii poliisilain (872/2011) toimivaltuuksien mukaan. Jos lapsen henkeä, terveyttä tai ruumiillista koskemattomuutta uhkaa välitön ja vakava vaara, on kyseessä poliisin tehtävä. Poliisilla on oikeus ottaa lapsi kiinni hänen suojelemisekseen, jos lapsi ei kykene pitämään huolta itsestään, vaaraa ei voida muuten poistaa eikä henkilöstä ei pystytä huolehtimaan muilla keinoin. Poliisin on luovutettava lapsi viipymättä hänen huoltajalleen tai, jollei se ole mahdollista, lastensuojeluviranomaiselle. (Poliisilaki 2 luku 2§) Jos lapsi on huostaanotettu tai sijoitettu, hänet pitää luovuttaa välittömästi sosiaalitoimelle. (Haapala ym. 2023: 18)

Poliisilla on oikeus puuttua lapsen vaaralliseen tai uhkaavaan toimintaan, jos lapsen uhkauksien tai muun käyttäytymisen perusteella on perusteltua syytä olettaa tai lapsen aikaisemman käyttäytymisen perusteella on todennäköistä, että hän syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan, tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen taikka aiheuttaisi huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Poliisi voi ottaa lapsen kiinni, jos vaaraa tai häiriötä ei voida muuten poistaa (Poliisilaki 2 luku 10 §.). Kiinniotettu lapsi on välittömästi luovutettava sosiaalitoimelle, jos se on lapsen käytös huomioon ottaen mahdollista. Lapsen ottaminen säilöön poliisin säilytystiloihin on viimeinen vaihtoehto, jos mikään muu ei ole mahdollista. (Haapala ym. 2023: 18)

Sami Isoniemen raportin (2023) mukaan virka-avun pyytämiseen ja saamiseen liittyy ongelmia, jotka ovat sekä toimintaan liittyviä että lainsäädännöllisiä. Ongelmallista on, jos luvattomia poissaoloja käsitellään vain virka-aputehtävinä. Tällainen toiminta on ristiriidassa poliisilain, poliisin oman ohjeistuksen ja lapsen edun ensisijaisuuden periaatteen kanssa. Luvattomat poissaolot tulkitaan

virka-aputehtäväksi huolimatta siitä, että kadonneen henkilön etsinnän edellytykset täyttyvät. (Iso-niemi 2023: 80).

4.5 Hatkaamisen ehkäiseminen

Erikoissairaanhoidtaja Mia Melkinen kertoo TEHY-verkkolehdestä, että luvattomien poissaolojen ehkäisemiseen ei ole oikopolkua, vaan kaikki alkaa luottamuksen rakentamisesta aikuisen ja lapsen välille. Luottamuksen rakentaminen, rajojen luominen ja rakkauden antaminen on tärkeässä roolissa hatkaamisen ennalta estämisessä. Melkisen mukaan myös perhetyö on tärkeässä roolissa, kun mietitään lapsen kiinnittymistä sijoituspaikkaan. Jos lapsen perhe ei hyväksy sijoitusta tai lastensuojelun liittymistä mukaan lapsen elämään, on lapsen kiinnittyminen sijaishuoltoon hyvin vaikeaa. (Ojala 2023)

Hatkaamisen ehkäiseminen vähentää riskiä sijoitettujen lasten joutumisesta rikosten uhriksi tai osaksi rikollista toimintaa. Lasten kanssa työskentelevillä aikuisilla on tärkeä rooli auttaa lapsia ymmärtämään vahingollisia kokemuksia ja välttämään tällaisia tilanteita hatkan aikana. Väkivaltaa ja kaltoinkohtelua kokeneiden ihmisillä on korostunut riski kohdata samanlaisia haavoittavia kokemuksia myös tulevaisuudessa. (Kekkonen ym. 2024: 34)

Hatkaamisen ennalta estämisen näkökulmasta olisi tärkeää, että lapsella olisi mahdollista pitää yhteyttä hänelle tärkeisiin ihmisiin. Lapsilla tulee olla mahdollisuus jatkaa kaveri- ja ystävyysuhteitaan ja jatkaa osallistumista kuulumisiinsa yhteisöihin myös sijoituksen aikana. Lapsella pitäisi olla mahdollisuus elää normaalia elämää, vaikka hänet onkin sijoitettu lastensuojelulaitokseen. Lapselle pitäisi mahdollistaa yökyläileminen, saavutusten juhliminen ja tavallinen nuoruus. (Kaijainen 2024).

Pesäpuu Ry:n kehittämispäällikkö Onni Westlund kertoo Lastensuojelun keskusliiton lehden jutussa (Lapsen maailma 2024), kuinka sijaishuollossa oleva lapsi joutuu käymään pitkän neuvottelun ja lupapaperisodan ennen kuin hänellä on mahdollista päästä käymään esimerkiksi yökylässä kaverinsa luona. Lapset voivat kokea tämän Westlundin mukaan eri tavoin nöyryyttävänä ja häpeällisenä. Westlund ehdottaa ratkaisuksi esimerkiksi lapsen kuljettamista kaverinsa luokse käymään useammin, jotta hatkaamista ei nähtäisi ainoana mahdollisuutena tavata kavereita. (Ojala 2024)

Lehtosen ja Telenin (2013) selvityksen perusteella lapset kokevat, että hatkaamista voitaisiin ehkäistä, jos lapsille välittyisi vahvempi vapauden tunne laitoksessa asumisen aikana. Osa selvitykseen vastanneista kuitenkin kokivat, että hatkaaminen tulee jossain määrin jatkumaan aina, koska lastensuojelulaitoksessa koetaan vapaus aina jollain tavalla menetetyksi. Lastensuojelulaitosten henkilökunta koki, että hatkaamista voidaan ennaltaehkäistä keskustelemalla säännöistä ja seuraamuksista lasten kanssa, jotta hatkat eivät johtuisi ainakaan siitä, että nuori rikkoo jotain sääntöä. Henkilökunta myös pohtivat, että liian kovat rangaistukset vain ajavat lapsia hatkaamaan, joten sanktioiden täytyisi olla oikein mitoitettuja. (Lehtonen ym. 2013: 24.)

Lastensuojelulaitosten henkilökunnan mielestä hatkaamista voidaan myös ennaltaehkäistä sillä, että tiedetään missä lapset ovat ja ennakoidaan hatkaamistilanteita. Henkilökunta korostaa myös, että lapsille ajan antaminen ja luottamuksellisen suhteen luominen on erittäin tärkeää, koska tällöin nuori kokee, että hänen ei tarvitse lähteä hatkaamaan. Laitosten henkilökunta nostaa esiin myös sen, että lasten perhe ja kaverit on tärkeää huomioida, koska tämä purkaa myös intoa lähteä hatkaamaan. (Lehtonen ym. 2013: 25–26)

Mahdollisimman normaalit ja kodinomaiset olosuhteet sijaishuoltopaikassa on lasten mielestä hyvä keino ehkäistä hatkaamista. Lasten mielestä olisi tärkeää päästä harrastamaan, viettämään vapaa-aikaa ja tavata kavereita sijaishuoltopaikan ulkopuolella. Aikuisilta toivotaan aikaa ja välittämistä ja kuulluksi tuleamista. Jos rajoituksia annetaan, lapset toivovat pääsevänsä keskustelemaan niistä ja kuulemaan perustelut rajoitusten takana. Hatkaamista voidaan ehkäistä sillä, että lapset itse pääsevät vaikuttamaan olosuhteisiinsa. (Härkönen 2023)

Hatkaamisen ennalta ehkäisemiseksi on myös tärkeää tarjota sijaishuoltopaikoissa asuville lapsille tietoa heidän sijoittamisensa syistä ja sijaishuollon tavoitteista. Sijaishuoltoon sijoittamisen vapaaehtoisuuden ja hatkojen lukumäärän välillä on Kekkonen ja Pekkarisen (2024) analyysin mukaan vahva yhteys ja lapsen ymmärrystä lisäämällä on mahdollista, että hatkaamista voitaisiin ennalta ehkäistä. (Kekkonen ym. 2024: 34)

5 HELSINGIN ALUEEN LASTENSUOJELULAITOSTEN YHTEYSTIEDOT

Opinnäytetyön toisena tarkoituksena oli tuottaa Helsingin poliisilaitoksen käyttöön ajantasainen tietopaketti Helsingin kaupungin lastensuojelulaitoksista ja -yksiköistä yhteystietoineen. Yhteyshenkilönä Helsingin poliisilaitoksen Ankkuri-työryhmästä toimi rikoskomisario Marja Väätti. Lisäksi sisällytimme yhteystietopakettiin myös muut kuin Helsingin kaupungin ylläpitämät lastenkodit, jotka sijaitsevat Helsingin alueella.

Yhteystiedot puhelinnumeroineen, henkilöiden nimineen sekä osoitetietoineen on kerätty julkisista internet-lähteistä. Jokaisen sijaishuoltopaikan tai muun yksikön yhteystietojen alle on laitettu verkko-osoite, joka ohjaa alkuperäisen tiedon luo. Helsingin kaupungin lastensuojelun yhteystietopaketti löytyy tämän opinnäytetyön liitteestä 1.

Aiheelliseksi katsoimme myös esitellä yhteystietopakettissa luetellut vastaanottolaitokset, lastenkodit ja muut sijaishuoltopaikat. Seuraavassa esille tuodut tiedot on kerätty julkisista internet-lähteistä.

5.1 Helsingin kaupungin ylläpitämät lastensuojelulaitokset

Helsingin kaupungilla on yhteensä yhdeksän lastensuojelulaitosta, joissa toimii yhteensä 36 osastoa. Lastensuojelulaitoksista neljä on vastaanottolaitoksia, jotka tarjoavat lyhytaikaista sijaishuoltoa päivystyksellisesti ollen valmiita vastaanottamaan lapsia ja nuoria ympäri vuorokauden. Viisi laitosta on lastenkoteja, jotka tarjoavat vaativuustasoltaan eritasoista pitkäaikaista sijaishuoltoa eri ikäisille lapsille ja nuorille. Alla esitellään lyhyesti jokainen Helsingin kaupungin lastensuojelulaitos.

5.1.1 Lasten vastaanotto, Oulunkylä

Oulunkylän vastaanotto tarjoaa lyhytaikaista sijaishuoltoa helsinkiläisille lapsille. Oulunkylässä on valmius ottaa lapsia vastaan ympärivuorokautisesti. Oulunkylän vastaanotossa on pääasiassa kii-reellisesti sijoitettuja 0–12-vuotiaita lapsia. Lasten vastaanotto sijaitsee Oulunkylän perhekuntoutuskeskuksessa osoitteessa Harjantekijäntie 2, Helsinki. (Helsingin kaupunki 2025).

Vastaanotossa toimii kolme vastaanotto-osastoa: Punapirtti, Sinipirtti ja Keltapirtti. Lastenkodin johtajana toimii Karoliina Härkönen. (Helsingin kaupunki 2025).

Oulunkylän vastaanotossa jokaisessa työryhmässä toimii ohjaajia sekä sairaanhoitaja. Lisäksi vastaanotolla on oma psykologi. Sen lisäksi, että vastaanotto tarjoaa sijoitetulle lapselle tämän tarvitseman hoivan ja huolenpidon, tekee vastaanotto-osaston työryhmä yhdessä vastaanoton psykologin kanssa arvioiden lapsen tilanteesta. Vastaanottotyön tavoitteena on pyrkiä löytämään lapsen ja tämän perheen tilanteeseen parhaiten soveltuvaa tukea. (Helsingin kaupunki 2025).

5.1.2 Nuorten vastaanotto, Metsälä

Metsälän nuorten vastaanotto toimii samaan tapaan kuin Oulunkylän vastaanotto. Metsälässä kohderyhmänä ovat Oulunkylästä poiketen 13–17-vuotiaat helsinkiläiset nuoret. Myös Metsälän

vastaanotossa työryhmät ovat moniammatillisia pitäen sisällään ohjaajia, sairaanhoitajia sekä psykologeja. Metsälän nuorten vastaanottoa johtaa lastenkodin johtaja Hannele Moisio. (Helsingin kaupunki 2025).

Metsälän vastaanotossa toimii neljä osastoa: Capella, Lyyra, Polaris ja Sirius. Metsälän nuorten vastaanotto avattiin vuonna 2024, kun Herttoniemen nuorten vastaanotto ja Malminkartanon nuorten vastaanotto yhdistettiin. (Helsingin kaupunki 2025).

Metsälän nuorten vastaanotto tarjoaa muiden vastaanottojen tapaan lyhytaikaista sijaishuoltoa, jolloin lapset ovat pääasiassa kiireellisesti sijoitettuja. Metsälän vastaanotto toimii osoitteessa Krämerintie 6, Helsinki. (Helsingin kaupunki 2025).

5.1.3 Nuorten vastaanotto, Kallio

Kallion nuorten vastaanotossa toimii Metsälän vastaanotosta poiketen kaksi osastoa, Tähti ja Otava. Molemmat osastot ovat vaativan hoidon osastoja. Työryhmät Kallion vastaanotossa koostuvat Metsälän ja Oulunkylän tapaan ohjaajista, sairaanhoitajista ja psykologeista. Kallion nuorten vastaanottoa johtaa lastenkodin johtaja Minna Rissanen. (Helsingin kaupunki 2025).

Kallion vastaanotto tarjoaa sijaishuoltoa 13–17-vuotialle nuorille, jotka tarvitsevat haasteidensa ja mahdollisen oireilunsa vuoksi vaativan tason laitoshoidon. Myös Kallion vastaanotolla on valmius ottaa vastaan nuoria ympärivuorokautisesti. Kallion nuorten vastaanotto sijaitsee osoitteessa Toinen linja 4, Helsinki. (Helsingin kaupunki 2025).

5.1.4 Nuorten vastaanotto, Auranmäki

Auranmäen nuorten vastaanotossa toimii kaksi vaativan hoidon osastoa, Nova ja Luna. Auranmäellä vastaanotto tarjoaa paikan kymmenelle vaativaa laitoshoidon tarvitsevalle nuorelle. Auranmäen työryhmä koostuu ohjaajista, sairaanhoitajista ja psykologeista. Auranmäen vastaanoton lastenkodin johtajana toimii Riikka Särkiä. (Helsingin kaupunki 2025).

Auranmäen vastaanotossa nuoret saavat lyhytaikaista sijaishuoltoa, jolloin he ovat pääasiassa kiireellisesti sijoitettuja. Työskentelyn tavoitteena on pyrkiä löytämään jokaisen nuoren ja tämän perheen näkökulmasta paras mahdollinen apu ja tuki. Lisäksi työryhmä tuottaa muiden vastaanottojen tapaan jokaisesta nuoresta arvioinnin sijaishuoltojakson aikana. (Helsingin kaupunki 2025).

5.1.5 Hyvösen lastenkoti

Hyvösen lastenkoti toimii kahdessa osoitteessa: Oltermannintie 32:ssa Helsingin Oulunkylässä ja Unikkopolku 4:ssä Helsingin Pukinmäessä. Osastoja Hyvösen lastenkodissa on kuusi. Neljä osastosta, Vihreä, Keltainen, Punainen ja Sininen toimivat Oulunkylässä ja kaksi, Majakka ja Reimari toimivat Pukinmäessä. (Helsingin kaupunki 2025).

Hyvösen lastenkoti tarjoaa paikat yhteensä 38:lle pitkäaikaista sijaishuoltoa tarvitsevalle lapselle ja nuorelle. Pitkäaikaisina sijaishuollon asiakkaina lapset ja nuoret ovat pääasiassa huostaanotettuja helsinkiläisiä. Hyvösen lastenkotia johtaa lastenkodin johtaja Roope Tommila. (Helsingin kaupunki 2025).

5.1.6 Malmin lastenkoti

Malmin lastenkoti koostuu kahdesta pienyksiköstä Helsingin Tapanilassa ja Mellunkylässä. Tapanilassa osoitteessa Jäkäläpolku 6 toimivat osastot Tuulikumpu ja Kulmala. Mellunkylässä osoitteessa Fallpakantie 2 sijaitsevat osastot Mäkelä ja Vuorela. Malmin lastenkotia johtaa lastenkodin johtaja Mirka Häyrynen. (Helsingin kaupunki 2025).

Malmin lastenkoti tarjoaa pitkäaikaista sijaishuoltoa 7–17-vuotiaille lapsille ja nuorille, jotka ovat pääasiassa huostaanotettuja helsinkiläisiä. Osastoilla asuu neljästä viiteen lasta ja nuorta. Paikkoja Malmin lastenkodissa on yhteensä 18 lapselle ja nuorelle. (Helsingin kaupunki 2025).

5.1.7 Riihenkulman lastenkoti

Lastenkodin johtaja Sari Hämäläisen johtamassa Riihenkulman lastenkodissa asuu pitkäaikaista sijaishuoltoa tarvitsevia 7–17-vuotiaita lapsia ja nuoria kolmessa pienyksikössä. Yksiköt sijaitsevat Helsingissä Viikissä, Malmilla ja Jakomäessä. Paikkoja Riihenkulman lastenkodissa on yhteensä 24 lapselle ja nuorelle. Lapset ja nuoret ovat pääasiassa huostaanotettuja. (Helsingin kaupunki 2025).

Osastot Koivunotko ja Niittylehto sijaitsevat Malmilla osoitteessa Niittaajankuja 2. Jakomäessä sijaitsevat osastot Kaislikko ja Pirttilä osoitteessa Louhikkotie 2. Viikissä ovat puolestaan osastot Jukola ja Niittylä osoitteessa Tilanhoitajankaari 3. Jokaisella osastolla on paikat neljälle lapselle ja nuorelle, jolloin ne sopivat pienillekin lapsille. (Helsingin kaupunki 2025).

5.1.8 Naulakallion lastenkoti

Naulakallion lastenkoti sijaitsee Helsingin Mellunmäessä osoitteessa Naulakalliontie 11 ja Muinaistutkijantie 4. Naulakallion lastenkodissa asuu 12–17-vuotiaita lapsia ja nuoria eripituusin sijaishuoltojaksoin. Naulakallion lastenkoti tarjoaa kuitenkin pitkäaikaista sijaishuoltoa vastaanottolaitoksista poiketen. (Helsingin kaupunki 2025).

Osastoja Naulakalliossa on yhteensä viisi. Osastoista Kuusela, Leppälä ja Saarnila sijaitsevat Naulakalliontiellä. Osastot Intro 1 ja Intro 2 sijaitsevat puolestaan Muinaistutkijantiellä. (Helsingin kaupunki 2025).

Osastot Kuusela, Leppälä ja Saarnila tarjoavat erityistason sijaishuoltoa, kun puolestaan osastot Intro 1 ja Intro 2 tarjoavat vaativan tason sijaishuoltoa sitä tarvitseville lapsille ja nuorille. Naulakallion lastenkotia johtaa lastenkodin johtaja Jaana Haapamäki. (Helsingin kaupunki 2025).

5.1.9 Teinilän lastenkoti

Teinilän lastenkoti toimii Helsingin Oulunkylässä kahdessa osoitteessa. Osastot Jukola, Siipi ja Kivitasku sijaitsevat osoitteessa Pikalähetintie 15. Osastot Koivula ja Toukola löytyvät puolestaan osoitteesta Oppiojantie 19. (Helsingin kaupunki 2025).

Kaikki Teinilän lastenkodin osastot tarjoavat vaativan tason laitoshuoltoa eri ikäisille lapsille ja nuorille. Osastojen työryhmät koostuvat ohjaajista ja johtavasta ohjaajasta. Teinilän lastenkodissa toimii myös psykologeja. Teinilän lastenkotia johtaa lastenkodin johtaja Jarmo Lonkola. (Helsingin kaupunki 2025).

5.2 Helsingin alueen yksityiset lastensuojelulaitokset

Helsingin alueella toimii myös yksityisten palveluntarjoajien ylläpitämiä lastensuojelun yksiköitä. Näitä yksiköitä on yhteensä 16. Eri palveluntarjoajat tuottavat erilaisia palveluja olemassa olevan palvelutarpeen mukaan. Alla lyhyet esittelyt Helsingin alueella sijaitsevista muista kuin Helsingin kaupungin ylläpitämistä lastensuojelun yksiköistä.

5.2.1 Palmukoti Kannelmäki, Familiar

Palmukoti Kannelmäki on yksityisen Familiar-yrityksen lastensuojelun sijaishuoltoa tuottava lastenkoti. Palmukoti tarjoaa perustasoista sijaishuoltoa 9–17-vuotiaille lapsille ja nuorille. Palmukodissa on seitsemälle lapselle ja nuorelle. Palmukodin sijaishuoltojaksojen kestot vaihtelevat. Valta osa lapsista ovat kuitenkin pitkäaikaisessa sijaishuollossa. (Familiar 2025).

Palmukoti sijaitsee osoitteessa Kanneltie 8, Helsingin Kannelmäessä. Lastenkotia johtaa yksikön johtaja Laura Kosonen. (Familiar 2025).

Familiarin omilla internet-sivuilla tuodaan esille, että yritys on johtava yksityinen lastensuojelupalveluiden tuottaja, joka tarjoaa palveluita monipuolisesti tukihenkilötoiminnasta erityistason laitoshuoltoon. (Familiar 2025).

5.2.2 Lastenkoti Napenda

Lastenkoti Napenda on monikulttuurinen lastenkoti Helsingin Pitäjänmäessä osoitteessa Knuutintie 12. Napenda tarjoaa seitsemän paikkaa erilaisista kulttuuritaustoista tuleville lapsille ja nuorille. Napendassa lapset ovat sijoitettuna niin lyhytaikaiseen kuin pitkäaikaiseen sijaishuoltoon. (Napenda Oy 2025).

Internet-sivuillaan Napenda korostaa kulttuurisensitiivisyyden merkitystä osana lastenkodin toimintaa. Napendan lastenkotia johtaa Petteri Vähäpesola. (Napenda Oy 2025).

5.2.3 Lasten ja nuoren laitoshuolto Alatalo, Rinnekodit

Rinnekodit Alatalo on jatkohoitoyksikkö Helsingin Reimarlassa osoitteessa Henrikintie 23. Alatalo tarjoaa pitkäaikaista sijaishuoltoa lapsille ja nuorille. Yksikössä on seitsemän paikkaa. (Rinnekodit 2025).

Rinnekodit Alatalossa työskentelee ohjaajien ja yksikön johtajan lisäksi oma sosiaalityöntekijä sekä ryhmäterapeutti. Rinnekodit Alataloa johtaa palveluyksikön johtaja Bettina Salin. (Rinnekodit 2025).

5.2.4 Lehtisaaren nuorisokoti

Helsingin seurakuntayhtymän ylläpitämä Lehtisaaren nuorisokodissa on sekä pitkäaikaisesti että kiireellisesti sijoitettuna 13–18-vuotiaita nuoria. Paikkoja nuorisokodissa on 12 nuorelle. (Helsingin seurakuntayhtymä 2017).

Nuorisokoti sijaitsee Helsingin Lehtisaarella osoitteessa Liljasaarentie 1. Yksikössä on kaksi osastoa, Noomi ja Ruut. Nuorisokoti on perustettu jo vuonna 1945. Nykyiselle paikalleen Lehtisaaren nuorisokoti siirtyi vuonna 1968. (Helsingin seurakuntayhtymä 2017).

5.2.5 Nuorisokoti Marjis

Nuorisokoti Marjis on MLL Helsingin Sosiaalipalvelut Oy:n ylläpitämä nuorisokoti Helsingin Eirassa osoitteessa Korkeavuorenkatu 6. Nuorisokodissa on paikat seitsemälle 10–17-vuotiaalle lapselle ja nuorelle.

Nuorisokodin internet-sivuilla kerrotaan, että Marjiksessa tarjotaan ympärivuorokautista moniammatillista palvelua. Työryhmässä on monipuolista lasten ja nuorten mielenterveys- ja traumaosaaamista.

5.2.6 Toivo, Helsingin ensikoti

Helsingin ensikotien Toivo on sijaishuoltoa nuorille tarjoava 10-paikkainen yksikkö. Toivo sijaitsee Helsingin Oulunkylässä osoitteessa Kantakyläntie 23. Helsingin ensikodit ry on voittoa tavoittelematon yleishyödyllinen lastensuojelujärjestö. (Helsingin ensikoti ry 2025).

5.2.7 Kasvunkoti Helmi ja Kasvunkoti Martti, Rinnekodit

Kasvunkoti Helmi on pitkäaikaista ympärivuorokautista sijaishuoltoa tarjoava erityislastenkoti Helsingin Reimarlassa osoitteessa Sylvesterintie 10. Kasvunkoti Helmen kohderyhmänä ovat huostaanotetut kehitysvammaiset ja muuten erityistarpeiset lapset ja nuoret. Paikkoja Helmessä on seitsemälle lapselle ja nuorelle. Kasvunkoti Helmeä johtaa Palveluyksikön johtaja Pirkko Kokko. (Rinnekodit – Diakonissalaitos 2025).

Kasvunkoti Martti on Kasvunkoti Helmen tapaan pitkäaikaista ympärivuorokautista sijaishuoltoa tarjoava erityisnuorisokoti. Kasvunkoti Martissa on seitsemän paikkaa alle 18-vuotiaalle huostaanotetulle tai muuten erityistarpeiselle nuorelle. Kasvunkoti Martti sijaitsee Helsingin Alppilassa osoitteessa Alppikatu 2. Kasvunkoti Marttia johtaa palveluyksikön johtaja Katri Pursiainen. (Rinnekodit – Diakonissalaitos 2025).

5.2.8 Intensiivihoidot Sylvesteri, Paletti, Kuusikko ja Nuotti, Rinnekodit

Sylvesteri on intensiivihoidon tarjoava sijaishuoltoyksikkö Helsingin Pitäjänmäessä osoitteessa Sylvesterintie 5. Sylvesterissä on kaksi osastoa, Vihreä ja Sininen. Paikkoja Sylvesterissä on 13 lapselle ja nuorelle. Sylvesteriä johtaa palveluyksikön johtaja Maarit Valkonen. (Rinnekodit – Diakonissalaitos 2025).

Paletti on Sylvesterin tapaan intensiivihoidon tarjoava sijaishuoltoyksikkö Helsingin Pitäjänmäessä osoitteessa Sylvesterintie 10. Paletti tarjoaa paikat seitsemälle erityistason laitoshoidon tarvitsevalle lapselle ja nuorelle. Palettia johtaa palveluyksikön johtaja Riikka Räsänen. (Rinnekodit – Diakonissalaitos 2025).

Kuusikko on Sylvesterin ja Paletin tapaan intensiivihoidon tarjoava sijaishuoltopaikka Helsingin Pitäjänmäessä osoitteessa Sylvesterintie 10. Paikkoja Kuusikossa on 13 lapselle ja nuorelle. Kuusikkoa johtaa puolestaan palveluyksikön johtaja Riikka Pesonen. (Rinnekodit – Diakonissalaitos 2025).

Nuotti on nuorten intensiivihoidotyksikkö, joka sijaitsee Helsingin Pitäjänmäessä osoitteessa Sylvesterintie 10. Nuotti tarjoaa erityistason laitoshoidon 14 nuorelle. Nuotin johdossa on palveluyksikön johtaja Taija Vaara. (Rinnekodit – Diakonissalaitos 2025).

Rinnekotien internet-sivuilla kerrotaan, että intensiivihoidon on sijaishuoltoa, jota toteutetaan lastensuojelun erityisyksiköissä. Intensiivihoidossa yhdistyvät lapsen yksilölliseen tarpeeseen pohjautuva psykiatrinen hoito, koulu ja moniammatillinen työskentely. (Rinnekodit – Diakonissalaitos 2025).

5.2.9 Töölön lastenkoti, Barnavårdsförningen i Finland rf

Töölön lastenkoti on lastensuojelun sijaishuoltoa tarjoava yksikkö, jossa on kaksi neuropsykiatrista osaamista korostavaa erityistason osastoa. Töölön lastenkoti sijaitsee Helsingin Töölössä osoitteessa Stenbäckintie 7. Töölön lastenkotia johtaa lastenkodin johtaja Paula Stenman. (Barnavårdsföreningen i Finland rf 2025).

Töölön lastenkodin yhteydessä täysi-ikäisiksi tulleille nuorille itsenäistymisasuntoja jälkihuollon tukitoimena. (Barnavårdsföreningen i Finland rf 2025).

5.2.10 Pienryhmäkoti Puistola, Puistolakoti Oy

Pienryhmäkoti Puistola on huostaanotetuille 13–17-vuotialle nuorille sijaishuoltoa tarjoava yksikkö Helsingin Tapanilassa osoitteessa Korentotie 4. Puistolasta kerrotaan olevan kodinomainen 5-paikkainen lastensuojelun erityisyksikkö rauhallisella omakotialueella. (PuistolaKoti 2025).

Erityisosaamista Puistolasta löytyy neuropsykiatrisesti oirelevien lasten hoitoon. Puiston pienryhmäkotia johtaa yksikönjohtaja Minja Rosman. (PuistolaKoti 2025).

5.2.11 Nuorisokoti Satama, Humana Oy

Nuorisokoti Satama on kaksiosastoinen lastensuojelun sijaishuoltoyksikkö Helsingin Eirassa osoitteessa Munkkisaarenkatu 16. (Humana 2025).

Nuorisokoti Sataman osastot ovat Nosturi ja Kajuutta. Osasto Nosturi tarjoaa pitkäaikaista sijaishuoltoa päihdeongelmien kanssa kamppaileville 13–18-vuotialle nuorille. Nosturissa on seitsemän paikkaa nuorille. Osasto Kajuutta tarjoaa puolestaan pitkäaikaista sijaishuoltoa erityisesti käyttöhäiriöillä ja rikoksilla oireileville 13–17-vuotiaalle nuorille. Kajuutassa on Nosturista poiketen kuusi paikkaa nuorille. Nuorisokoti Satamaa johtaa yksikönjohtaja Suvi Ryöppy. (Humana 2025).

5.2.12 Sauma Kodit Kivikko

Sauma Kodit Kivikko on Helsingin Kivikossa osoitteessa Panosaukio 1 sijaitseva vaativaa sijaishuoltoa tarjoava lastensuojelun yksikkö. Sauma Kodit Kivikon kohderyhmänä on psyykkisesti oireilevat 6–13-vuotiaat lapset. Sauma Kodit Kivikkoa johtaa yksikönjohtaja Jani Kokko.

6 PRODUKTIN TUOTOS

Produktin tuotoksena laadimme Helsingin poliisilaitoksen, ja erityisesti Ankkuri-työryhmän käyttöön PowerPoint-tietopakettin. Tietopaketti piti sisällään tiiviin, mutta informatiivisen kokonaisuuden lastensuojelun sijaishuoltopykälistä ja rajoitustoimenpiteistä. Tietopaketissa käsiteltiin lapsen kiireellinen sijoitus (LsL 38 §), sijoitus avohuollon tukitoimena (37 §) ja huostaanotto (LsL 40 §). Lastensuojelulain rajoitustoimenpiteiden osalta tietopaketissa käsiteltiin yhteydenpidon rajoittaminen (LsL 62 §), kiinnipitäminen (LsL 68 §), liikkumisvapauden rajoittaminen (LsL 69 §) ja luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen (LsL 69 a §).

Laadimme Helsingin kaupungin alueella olevista lastensuojelun laitoshoidon sijaishuoltopaikoista myös niin sanotun paperisen version, joka on myös tämän dokumentin liitteenä. Paperista versiota voidaan soveltaa helpommin tulostettuna versiona. Tulostetta voivat käyttää erityisesti Helsingin poliisilaitoksen Ankkuri-työryhmän poliisit, mutta myös muut Helsingin poliisilaitoksen rikostutkintayksikössä toimivat poliisit.

Tuotoksessa tuotiin esiin seikkoja, jotka poliisin on tärkeää huomioida ja ymmärtää, kun poliisi tekee yhteistyötä lastensuojelun toimijoiden kanssa. Lisäksi tuotokseen koottiin edellä olevien Helsingin kaupungin alueella olevien laitoshuollon sijaishuoltopaikkojen yhteystiedot.

Tuotosta laatiessamme konsultoimme Helsingin kaupungin lastensuojelun sosiaalityöntekijä Susanna Yrjölää. Yrjölä toivoi, että poliisille tuotaisiin esiin joitakin näkökulmia lastensuojelusta. Yrjölä kertoi, että lastensuojelulaki edellyttää avohuollon ensisijaisuutta ja näin ollen sijaishuollon viimesijaisuutta. Yrjölän mukaan toisinaan voi tulla eteen tilanteita, joissa lapsi tai nuori hyötyisi sijaishuollosta, mutta jossa nopeasti toimeenpantava kiireellinen sijoitus ei ole mahdollinen. Tällainen tilanne voi tulla vastaan esimerkiksi silloin, jos lapsen arjesta tai kasvuolosuhteista on ollut huolta pidemmän aikaa, mutta lapsen ei kuitenkaan arvioida olevan välittömässä vaarassa, jota laki edellyttää kiireellisen sijoituksen osalta. Jos avohuollon tukitoimista lisäksi kieltäytytään, tai ne eivät ole riittäviä, on myös mahdollista päätyä tilanteeseen, jossa lapselle aletaan valmistelemaan huostaanottoa siten, että lapsi odottaa huostaanoton toimeenpanoa kotonaan. Prosessi voi olla hidas, mikäli huostaanottoasia ratkaistaan hallinto-oikeudessa. Tällaisissa tilanteissa prosessin ulkopuolisille voi syntyä vaikutelma, ettei lastensuojelun puuttuminen ole riittävää tai riittävän nopeaa lapsen tilanteen muuttamiseksi.

Helsingin poliisilaitoksella on olemassa oma prosessi sille, miten tietoa henkilöstölle jaetaan. Lähetimme produktin tuotoksen sovitusti Helsingin poliisilaitoksen Ankkuri-toiminnon johtajalle rikoskomisario Marja Väätille. Rikoskomisario Marja Väätti puolestaan toimitti tuotoksen Helsingin poliisilaitoksen rikostorjuntatoiminnon johtajalle rikostarkastaja Jari Illukalle. Rikostarkastaja Illukka puolestaan toimitti tuotoksen eteenpäin poliisilaitoksen henkilöstölle parhaaksi katsomallaan tavalla.

Helsingin poliisilaitoksen Ankkuri-työryhmässä työskentelevä vanhempi rikoskonstaapeli Pia Rikkilä kommentoi produktin tuotosta. Rikkilä kertoi palautteessaan, että tuotoksen alussa oleva tietopaketti lastensuojelulain sijaishuoltoon johtavista pykälistä oli erittäin hyvä. Rikkilä kertoi, että tieto oli tiivistetty hyvin ymmärrettävään muotoon. Helsingin kaupungin lastensuojelulaitosten ja Helsingin alueen yksityisten lastensuojelulaitosten yhteystietojen osalta Rikkilä sanoi, että yhteystiedot ovat hänen oman työnsä kannalta erittäin suuri apu. Rikkilä totesi, että hän on viikoittain

yhteydessä johonkin listatuista lastensuojelulaitoksista. Rikkilä totesi, että hän kirjaa viikoittain tapaamisia lapsien ja nuorten kanssa, jotka ovat sijoitettuina johonkin listalla olevista lastensuojelulaitoksista. Rikkilä piti erityisen hyödyllisenä sitä, että yhteystiedot ovat nyt saatavilla yhdestä paikasta. Lopuksi Rikkilä totesi, että tuotos on erittäin hyödyllinen paketti Ankkuri-toiminnan kannalta.

7 POHDINTA

7.1 Opinnäytetyön tulokset

Produktin tuotoksena syntyi tiivis tietopaketti lähtökotaisesti Helsingin poliisilaitoksen käyttöön. Tuotoksen sisällön pyrimme pitämään tiiviinä ja pyrimme pohtimaan sitä, mikä on olennaista tietoa yksittäiset poliisissa toimivan työntekijän työn kannalta. Päädyimme siihen, että työssä on tärkeintä tuoda esiin lapsen sijaishuollon mahdollistava lainsäädäntö sekä lastensuojelussa käytetyt rajoitustoimenpiteet. Katsomme, että tässä onnistuimme hyvin. Ymmärrämme, että tuotoksen laajuuden suhteen voidaan esittää kritiikkiä, mutta poliisilähtöisesti ajatellen koemme, että produktin tuotoksessa on informaatiota esitetty tarpeellinen määrä. Tuotoksessa tuotiin esiin myös keskeisiä lähteitä, joiden kautta asiaan enemmän perehtyvä pääsee lisätiedon äärelle.

Hatkalaisuutta käsitelimme dokumenttianalyysin keinoin. Hatkalaisuus on ilmiö, josta on tehty jonkin verran tutkimusta. Lisäksi aihepiiriin nousee esille aika ajoin myös julkisessa keskustelussa. Sijaishuoltoapaikasta luvatta poistuneet tai sieltä karanneet lapset ja nuoret syyllistyvät usein myös rikoksiin, joista osa on myös vakavia rikoksia. Huolestuttavinta hatkalaisuuden näkökulmasta kuitenkin lienee se, että hatkassa olevat lapset ja nuoret ovat merkittävässä riskissä joutua rikosten uhreiksi. Tästä huolestuttavimpina esimerkkeinä ovat tietysti seksuaalirikokset, joille hatkanuoret ovat valitettavan alttiita.

Hatkalaisuuden vaikutuksia arvioitaessa täytyy asiaa tarkastella useasta eri näkökulmasta. Mitä hatkalaisuus aiheuttaa lapselle ja nuorelle itselleen, miten se vaikuttaa tämän läheisiin ja millaisia yhteiskunnallisia vaikutuksia hatkalaisuudella on? Lapsien ja nuorien halutaan olevan erityisessä suojelussa. Tästä näkökulmasta viranomaistoiminnan tulisi olla vaikuttava ja tehokasta, kun lapsi tai nuori ei ole turvallisen aikuisen kontrollin piirissä. Herää kysymys, millä tavoin hatkalaisuuteen kyettäisiin puuttumaan nykyistä paremmin.

Eduskunnan oikeusasiamies Petri Jääskeläinen käsittelee antamassaan kanteluasian päätöksessä (6723/2024) tilanteita, joissa hatkassa oleva lapsi tai nuori tulee palauttaa takaisin sijaishuoltoapaikkaan. Jääskeläinen toteaa, että nykyisellään lainsäädäntö on puutteellinen, mitä tulee hatkassa olevan lapsen tai nuoren kiinniotto-oikeuteen. Nähdäksemme tilanne on tunnistettu myös niin poliisissa kuin sosiaaliviranomaisen piirissä. Nykyinen lainsäädäntö aiheuttaa tilanteita, joissa vaikuttaa siltä, että lapsen kiinniottaminen ei ole välttämättä yhdenkään viranomaisen asia. Sijaishuoltoapaikan henkilökunta on vastuuta lapsen etsimisestä ja olinpaikan selvittämisestä, mutta sijaishuoltoapaikka ei saa ottaa lasta kiinni tämän ollessa hatkassa. Poliisin kiinniotto-oikeus hatkalaisten suhteen perustuu puolestaan siihen, onko kysymyksessä poliisitehtävä vai virka-aputehtävä. Mikäli poliisi ei ole etsintäkuuluttanut hatkassa olevaa lasta tai nuorta, ei kysymyksessä todennäköisesti ole poliisitehtävästä. Mikäli poliisi kohtaa hatkassa olevan lapsen tai nuoren, mutta tämän saattamisesta takaisin sijaishuoltoapaikkaan ei ole myönnettyä virka-apua, onko poliisilla silloin oikeus ottaa lapsi tai nuori kiinni?

Poliisin myöntävän virka-avun toteuttamisessa on kysymys siitä, että poliisi antaa virka-apua toiselle viranomaiselle tämän virkatehtävien hoitamiseksi. Sijaishuoltoapaikasta karanneen lapsen kiinniottaminen virka-avun turvin edellyttää sitä, että sosiaaliviranomaisen edustaja on paikalla poliisin kiinniottaessa hatkassa olevaa lasta tai nuorta. On mielestämme ilmeistä, että tämä johtaa

tilanteisiin, joissa lapsi tai nuori pääsee jatkamaan hatkaa, koska viranomaiset eivät pysty toimimaan tarpeeksi nopeasti ja tehokkaasti.

Toivomme, että asiantuntijat yhdessä lainsäätäjän kanssa pohtisivat jatkossa sitä, mikä sijaishuoltopaikan hoito- ja kasvatushenkilökunnan rooli tulevaisuudessa voisi olla hatkalaisten saamiseksi takaisin sijaishuoltopaikkaan. Eduskunnan oikeusasiamies lähti päätöksessään siitä, että hatkalaisten kohdalla kiinniotto-oikeus tulee olla ainoastaan poliisilla. Tämä ajattelu voi kuitenkin olla ristiriidassa nykyisen lastensuojelulain kanssa siinä, että sijaishuoltopaikalla on kuitenkin ensisijainen vastuu hatkassa olevan lapsen etsimisestä ja palauttamisesta sijaishuoltopaikkaan. Tulisi sijaishuoltopaikan henkilökunnalla tai sosiaaliviranomaiselle olla oikeus ottaa sijaishuollossa oleva lapsi kiinni tämän ollessa hatkassa? Tätä näkökulmaa tulisi mielestämme pohtia etenkin lapsi-ikäisten, eli 0–12-vuotiaiden laitoshuollossa olevien lasten kohdalla, mikäli sosiaaliviranomainen itse arvioi, että hatkassa oleva lapsi on erityisessä vaarassa ikä ja kehitystaso huomioiden.

Lastensuojelulain mukainen kiinnipitäminen on mahdollista ainoastaan laitoshuollossa lastensuojelulaitoksessa tai laitoksen alueella. Lastensuojelussa törmätään tämän tästä tilanteisiin, joissa lastensuojelulaitoksen henkilökunta tapaa hatkassa olevan lapsen laitosalueen ulkopuolella, mutta ei voi tehdä tilanteessa muuta, kuin keskustella lapsen kanssa. Hyvin usein lapsi pääsee jatkamaan hatkaa, koska tilanteessa toimivaltaisen viranomaisen paikalla saaminen lapsen kiinnittämiseksi kestää liian pitkään.

7.2 Opinnäytetyön luotettavuus

Opinnäytetyön luotettavuutta arvioitaessa keskeistä on tarkastella opinnäytetyön tietopohjana käytettyjä lähteitä. Käytimme opinnäytetyössämme ainoastaan luotettavia kirjallisuuslähteitä ja internet-lähteitä. Lastensuojelun termistöä ja lainsäädäntöä määrittäessämme nojasimme paljon Tapio Rädyn teokseen Lastensuojelulaki – Käytäntö ja soveltaminen. Markus on lastensuojelutyössään käyttänyt Rädyn kirjaa työssä tehtävän päätöksenteon tukena. Kirjaa on käytössä laajalti Suomessa lastensuojelukentällä. Lastensuojelulaitosten esihenkilöt kannustavat ja ohjaavat laitoksissa työtä tekeviä ammattilaisia käyttämään Rädyn kirjaa työnsä tukena.

Lähteitä tietopohjaa varten hankkiessamme olemme käyttäneet Google Scholar -hakukonetta. Google Scholar -hakukone hakee tiedot tieteellisten julkaisuista. Lisäksi olemme hyödyntäneet Poliisiammattikorkeakoulun kirjastoa ja sen internet-hakukonetta.

Opinnäytetyön produktituotoksena syntyi tietopaketti Helsingin kaupungin alueen lastensuojelulaitoksista ja -yksiköistä yhteystietoineen. Eri yksiköiden löytäminen ja tunnistaminen vaati aikaa ja alan tuntemusta. Tietopaketin tiedot ovat löydettävissä sellaisinaan julkisista internet-lähteistä. Reitit alkuperäisen tiedon luo on tuotu esille sekä liitteessä 1 sekä liitteen lähdeluettelossa.

7.3 Opinnäytetyön itsearviointi

Koemme, että onnistuimme työssämme suunnitellun mukaisesti. Voimme kuitenkin todeta, että teoriapohjaa olisi voinut tuottaa työhön enemmän ja esimerkiksi lastensuojelun terminologiaa avata syvällisemmin. On kuitenkin pyrittävä arvioimaan sitä, kuinka syvällisesti yksittäisen poliisin, joka tätä työtä lukee, tarvitsee tuntea jonkin yksittäisen lastensuojelutoimenpiteen taustaa. Koemme, että tärkeintä lukijan kannalta on, että hänelle muodostuu selkeä käsitys siitä, miten

esimerkiksi kiireellinen sijoitus eroaa huostaanotosta. Ajattelemme, että tällä tasolla tämä opinnäytetyö palvelee lukijaansa hyvin.

Kirjallisuuskatsauksen osalta koemme, että onnistuimme sen tuottamisessa varsin hyvin. Kirjallisuuskatsauksen johtopäätöksenä on helppo todeta, että hatkalaisuus on Suomessa merkittävä ongelma, joka vaikuttaa lapsen lisäksi myös lapsen perheeseen ja viranomaisten toimintaan paljon. Onnistuimme tuomaan esille niin lapsen kuin aikuisen näkökulmaa hatkalaisuuteen liittyen. Tätä taustaa vasten koemme, että tämä opinnäytetyö palvelee laajaa lukijakuntaa.

Lastensuojelulaitosten sijainneissa ja kokoonpanoissa tapahtuu muutoksia aika ajoin. Näin ollen on selvää, että tämän opinnäytetyön liitteinä olevat tiedot voivat vanhentua ainakin osittain varsin lyhyelläkin aikavälillä. Toivomme, että tietoa käyttävä taho tarkistaa esimerkiksi osoitetun internetlähteen kautta, pitävätkö opinnäytetyössä olevat tiedot vielä paikkansa. Toivomme kuitenkin, että esimerkiksi Helsingin poliisilaitoksen Ankkuri-työryhmälle saimme tuotettua hyvän rungon Helsingin kaupungin alueella olevista lastensuojelulaitoksista. Kukin tietoja käyttävä taho voi päivittää tietoja omien tarpeidensa mukaan omaan käyttöön.

7.4 Aiheen hyödyntäminen tulevissa opinnäytetöissä

Opinnäytetyön aihe on hyvin hyödynnettävissä myös tulevissa Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetöissä. Hatkalaisuutta voi lähestyä kirjallisuuskatsauksen lisäksi myös esimerkiksi haastattelututkimuksen keinoin. Jatkossa Poliisi (AMK) - ja Poliisi (YAMK) -tutkinnoissa hatkalaisuutta voi pyrkiä selvittämään esimerkiksi alueellisesti. Aihetta käsiteltäessä haastateltavaksi voisi pyrkiä löytämään kentällä toimivia poliiseja, lastensuojelulaitosten työntekijöitä, sosiaalityöntekijöitä, sijaishuollossa nuorena olleita aikuisia sekä näiden vanhempia.

Työmme yhteystieto-osuus käsittelee ainoastaan Helsingin kaupungin aluetta eli Helsingin poliisilaitoksen toiminta-alueita. On helppoa todeta, että vastaavan yhteystieto- ja lastensuojeluyksiköiden esittelypaketin voi tehdä kaikilta poliisilaitosten alueilta. Tulevissa opinnäytetöissä voisi pyrkiä myös selvittämään sitä, miltä alueilta hatkassa olevia lapsia pääasiassa on tietyn poliisilaitoksen toiminta-alueella. Helsingin kaupunki sijoittaa huostaanotettuja lapsia pitkäaikaispaikkoihin pitkienkin matkojen päähän. Mikäli useamman sadan kilometrin päähän Helsingistä sijoitettu lapsi jättää palaamatta sijaishuoltopaikkaan Helsingissä vietetyn kotiloman jälkeen tai karkaa sijaishuoltopaikasta ja viettää aikaa hatkassa ollessaan Helsingissä, syntyy tilanne, jossa viranomaiset joutuvat tekemään yhteistyötä pitkienkin välimatkojen päähän.

LÄHTEET

Anttila, P. 2014. Tutkimisen taito ja tiedonhankinta. Verkkodokumentti. Metodix. Helsinki. Luettavissa: <https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/#9.2.4%20Dokumenttianalyysi>. Luettu 2.5.2025

Eduskunnan oikeusasiamies 2025. Oikeusasiamies esittää lakimuutoksia ns. hatkassa olevien lasten palauttamisen turvaamiseksi. Luettavissa: <https://www.oikeusasiamies.fi/fi/w/oikeusasiamies-esitt%C3%A4%C3%A4-lakimuutoksia-ns.-hatkassa-olevien-lasten-palauttamisen-turvaamiseksi?redirect=%2Ftiedotteet>. Luettu 7.5.2024.

Erola, A. 2019. Kiireelliset sijoitukset lapsiin kohdistuneissa rikoksissa – välittömän vaaran ja viranomaisyhteistyön arviointi. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www-edilex-fi.polamk.idm.oclc.org/opinnayte-tyot/20620.pdf>. Luettu 6.5.2025.

Familiar. 2025. Tietoa meistä. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://familiar.fi/tietoa-meista>. Luettu 19.2.2025.

Finlex. 2023. Lastensuojelulaki. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417#L14P83>. Luettu 15.5.2024

Forsell M. – Kuoppala T. 2023. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Lastensuojelu 2022 Tilastoraportti. Yhä useammasta lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus. Verkkodokumentti. Luettavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146573/Lastensuojelu_2022.pdf?sequence. Luettu 26.2.2025.

Härkönen, R. 2023. Nuoria ajavat hatkaan lastensuojelulaitosten mielivaltaiset rajoitukset – sijoitetut lapset toivovat aikuisilta välittämistä, halauksia, aikaa ja kuulluksi tulemistä. MTV Uutiset. Luettavissa: <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/nuoria-ajavat-hatkaan-lastensuojelulaitosten-mielivaltaiset-rajoitukset-sijoitetut-lapset-toivovat-aikuisilta-valittamista-halauksia-aikaa-ja-kuulluksi-tulemistä/8658552>. Luettu 4.3.2025.

Isoniemi, S. 2019. Sijaishuoltopaikasta poistuminen ja sinne palaamatta jääminen poliisin lastensuojeluviranomaiselle antaman virka-avun näkökulmasta. Väitöskirja. Vaasan yliopisto. Oikeustieteiden laitos. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/8186/978-952-476-865-8.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Luettu 6.5.2025

Isoniemi, S. 2023. Luvaton poissaoleminen sijaishuoltopaikasta. Poliisin antama virka-apu lastensuojeluviranomaiselle vuonna 2020. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Haapala, M. Kaijanen, M. Minkkinen, M. & Westlund, O. (2023). Hatkassa Suomessa. Kohti kansallista tilannekuvaa lastensuojelun sijaishuollosta kadonneista lapsista. Pesäpuu ry. 69. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://pesapuu.fi/2023/03/hatkassa-suomessa-kohti-kansallista-tilannekuvaa-lastensuojelun-sijaishuollosta-kadonneista-lapsista-raportti-on-julkaistu/>. Luettu 14.2.2025.

Kaijanen, M. 2024: Vieraskynä: Läheisten huomioiminen hatkatilanteissa vaatii kehittämistä. Parempaa lastensuojelua. Luettavissa verkossa: <https://www.parempaalastensuojelua.fi/fi/uutinen/laheisten-huomioiminen-hatkatilanteissa-vaatii-kehittamista>. Luettu 3.3.2025.

Kekkonen, O & Pekkarinen, E. 2024. Hatkassa lapsen silmin: Analyysi lastensuojelun sijaishuollosta luvatta poistuneiden lasten kyselytutkimuksesta. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2024:1. Hansaprint Oy, Turenki.

Kukkonen, A. 2025. Pahantapaisesta kelpo mieheksi: Tutkimus rangaistusten käytöstä Koivikon kasvatuslaitoksessa toiminnan alkuvaiheissa vuosina 1885–1920. Itä-Suomen Yliopisto. Filosofinen tiedekunta. Luettavissa: <https://erepo.uef.fi/server/api/core/bitstreams/5d600af8-413b-4d3e-9d41-7f70231032e1/content>. Luettu 25.2.2025.

Lastensuojelun käsikirja 2023. Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Luettavissa: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/luvatta-laitoksesta-poistuneen-lapsen-palauttaminen>. Luettu 7.5.2025.

Lehtonen, I & Tèlen, J. 2013. Hatkassa - Selvitys nuorten luvattomista poissaoloista ja sijaishuoltopaikkojen käytännöistä. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Hatkassa.pdf>. Luettu 14.11.2024.

Lähteenmaa, J. & Saarholm, J. 2024: Lastensuojelujärjestelmän pirullinen haaste: hatkaaminen – ja mitä sille voi tehdä? Katsaus. Nuorisotutkimus-lehti 2024:4, 49–57.

Mäkelä, E. 2014. Sijaishuoltopaikasta ”hatkaaminen”. Sosiaalityöntekijöiden näkemyksiä hatkaamisen syistä, haasteista ja puuttumiskeinoista. Pro gradu – tutkielma. Sosiaalityö. Lapin yliopisto. Luettavissa verkossa: https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/66232/Makela_Enna.pdf?sequence=1. Luettu 8.5.2025

Ojala, U. 2023. Hatkassa vaanii vaara: Joka vuosi sadat nuoret katoavat sijaishuollosta. TEHY. Tehyläisten oma lehti. Luettavissa verkossa: <https://www.tehylehti.fi/fi/toissa/hatkassa-vaanii-vaara-joka-vuosi-sadat-nuoret-katoavat-sijaishuollosta>. Luettu 26.2.2025

Ojala, U. 2024. Hatkaamista voidaan ehkäistä. Lapsen maailma. Lastensuojelun keskusliiton lehti. Luettavissa: <https://lapsenmaailma.fi/artikkeli/hatkaamista-voidaan-ehkaista/>. Luettu 15.3.2025

Oppariapu – Dokumenttianalyysi. Apua opinnäytetyön kirjoittamiseen. Verkkojulkaisu. Luettavissa: <https://oppiapu.wordpress.com/kirjallisten-lahteiden-analyysi>. Luettu 24.04.2025.

Poliisihallitus, 2019. Lapsi poliisitoiminnassa ja esitutkinnassa. Poliisihallituksen ohjeet ja määräykset.

Räty, T. 2023. Lastensuojelulaki - käytäntö ja soveltaminen. 5., uudistettu painos. Helsinki, Edita.

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyypeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. Verkkodokumentti. Luettavissa: https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf. Luettu 6.2.2024

Sosiaali- ja terveysministeriö 2022. Sijaishuoltopaikasta (perhekoti tai lastensuojelulaitos) luvatta poissa olevaa lasta koskevat käytänteet, kun hänen ei epäillä olevan konkreettisessa vaarassa. Luettavissa: https://stm.fi/documents/1271139/1359574/Virka-aputaulukko_FI.pdf/f5eb11ff-c5e0-

[3f6d-7b5b-3ed67d3adeb1/Virka-aputaulukko_FI.pdf/Virka-aputaulukko_FI.pdf/Virka-aputaulukko_FI.pdf?t=1648191073479](#). Luettu 7.5.2025

Suomen säädöskokoelma. Lapsen oikeuksien yleissopimus. SopS 60/1991. Verkkodokumentti. Luettavissa: https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/1991/60#part_1_art_1_OT16. Luettu 6.5.2025.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Mitä on lastensuojelu? Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>. Luettu 14.2.2024

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Lastensuojelun käsikirja. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto>. Luettu 3.3.2025.

Tervo, E. 2020. Mikkeliläinen koulukoti rajoitti lasten liikkumista, vaikka tiesi sen lainvastaiseksi – Koulukodin johtaja: ”Laki ei anna välineitä”. YLE. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://yle.fi/a/3-11447162>. Luettu 15.3.2025

Unicef, 2024. Lapsen oikeuksien sopimus. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsen-oikeuksien-sopimuksen-koko-teksti/>. Luettu 14.2.2024.

LIITE 1

Helsingin lastensuojelun ja lastensuojeluyksiköiden yhteystietoja

Lastensuojelun virka-aikainen päivystys (arkisin 8.15–16.00)

Päivystysnumero asiakkaille: 09 310 62040

<https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/lastensuojelu>

Sosiaalipäivystys (virka-ajan ulkopuolella): 0206 96006

<https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-ja-taloudellinen-tuki/ohjeistusta-ja-neuvontaa/sosiaalipaivystys>

Helsingin kaupungin puhelinvaihte: 09 310 1691

<https://www.hel.fi/fi/maatoksenteke-ja-hallinto/ota-yhteytta-helsingin-kaupunkiin>

Lasten vastaanotto, Oulunkylä (0–12-vuotiaat)

Harjantekijäntie 2, 00640 Helsinki

Osasto Punapirtti: 09 310 54860

Osasto Sinipirtti: 09 310 54863

Osasto Keltapirtti: 09 310 72949

<https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/lastensuojelu/lastensuojelun-asiakkaana/lyhytaikainen-sijoitus/lasten-vastaanottoyksikko-oulunkyla-0>

Nuorten vastaanotto, Metsälä (13–17-vuotiaat)

Krämertintie 6, 00620 Helsinki

Osasto Sirius: 09 310 28360

Osasto Polaris: 09 310 42922

Osasto Lyyra: 09 310 42921

Osasto Capella: 09 310 73255

<https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/lastensuojelu/lastensuojelun-asiakkaana/lyhytaikainen-sijoitus/nuorten-vastaanottoyksikko-metsala>

Nuorten vastaanotto, Kallio (13–17-vuotiaat)

Toinen linja 4L, 00530 Helsinki

Osasto Tähti: 09 310 43523

Osasto Otava: 09 310 43524

<https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/lastensuojelu/lastensuojelun-asiakkaana/lyhytaikainen-sijoitus/nuorten-vastaanottoyksikko-kallio>

Nuorten vastaanotto, Auranmäki (13–17-vuotiaat)

Nordenskiöldinkatu 20 rak. 22, 00250 Helsinki

Osasto Nova: 09 310 70272

Osasto Luna: 09 310 38542

Naulakallion lastenkoti

Naulakalliontie 11, 00970 Helsinki
Osasto Kuusela: 09 310 62010
Osasto Leppälä: 09 310 62009
Osasto Saarnila: 09 310 62016

Muinaistutkijantie 4, 00970 Helsinki

Osasto Intro1: 09 310 62019

Osasto Intro2: 09 310 73571

<https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/lastensuojelu/huostaanotto/lastenkotitoiminta-ja-lastenkodit/naulakallion-lastenkoti>

Teinilän lastenkoti

Oppipojantie 19, 00640 Helsinki

Osasto Koivula: 09 310 53226

Osasto Toukola: 09 310 53265

Pikalähetintie 15, 00620 Helsinki

Osasto Siipi: 09 310 52445

Osasto Kivitasku: 09 310 52442

Osasto Jukola: 09 310 53264

<https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/lastensuojelu/huostaanotto/lastenkotitoiminta-ja-lastenkodit/teinilan-lastenkoti>

Muut kuin Helsingin ylläpitämät lastenkodit Helsingin alueella:**Palmukoti Kannelmäki, Familiar**

Kanneltie 8 V 158, 00420 Helsinki

Yksikönjohtaja Laura Kosonen, 040 186 8942

Ohjaajat 044 077 2787

<https://familiar.fi/toimipaikat/palmukoti-kannelmaki>

Lastenkoti Napenda

Knuutintie 12, 00370 Helsinki

Lastenkodin johtaja Petteri Vähäpesola, 050 448 1902

Muut: 050 448 1900

<https://www.napenda.fi/>

Lasten ja nuorten laitoshoido Alatalo, Rinnekodit

Henrikintie 23, 00370 Helsinki

Palveluyksikön johtaja Bettina Salin, 050 502 7666

<https://www.rinnekodit.fi/toimipisteet/jatkohoitoyksikko-rinnekodit-alatalo/>

Lehtisaaren nuorisokoti

Liljasaarentie 1 A, 00340 Helsinki

Johtaja, 050406 3905

Osasto Noomi, 050 571 7254

Osasto Ruut, 050 380 2891

https://www.helsinginseurakunnat.fi/artikkelit/lehtisaarennuorisokoti_1

Nuorisokoti Marjis

Korkeavuorenkatu 56 A 1, 00510 Helsinki
040 715 9258

<https://helsinki.mll.fi/lastensuojelupalvelut/nuorisokoti-marjis/>

Toivo, Helsingin ensikoti

Kantakyläntie 23, 00640 Helsinki
Johtava sosiaalityöntekijä Maria Nevalainen, 044 493 8681

<https://www.helsinginensikoti.fi/autamme/ymparivuorokautiset-palvelut/laadukasta-sijaishuoltoa-toivossa/>

Kasvunkoti Helmi, Rinnekodit

Sylvesterintie 10 D, 00370 Helsinki
Palveluyksikön johtaja Pirkko Kokko, 044 735 5479

<https://www.rinnekodit.fi/toimipisteet/sijaishuoltoyksikko-rinnekodit-kasvunkoti-helmi/>

Intensiivihoidtoyksikkö Sylvesteri, Rinnekodit

Sylvesterintie 5, 00370 Helsinki
Palveluyksikön johtaja Maarit Valkonen, 050 578 1222
Osasto Vihreä, 050 578 1191
Osasto Sininen, 050 578 1190

<https://www.rinnekodit.fi/toimipisteet/intensiivihoidtoyksikko-rinnekodit-sylvesteri/>

Intensiivihoidtoyksikkö Paletti, Rinnekodit

Sylvesterintie 10 C, 00370 Helsinki
Palveluyksikön johtaja Riikka Räsänen, 050 567 8476

<https://www.rinnekodit.fi/toimipisteet/intensiivihoidtoyksikko-rinnekodit-paletti/>

Intensiivihoidtoyksikkö Kuusikko, Rinnekodit

Palveluyksikön johtaja Riikka Pesonen, 050 591 0253
Osasto Kuusikko 1, 050 578 1194
Osasto Kuusikko 2, 050 395 5652

<https://www.rinnekodit.fi/toimipisteet/intensiivihoidtoyksikko-rinnekodit-kuusikko/>

Töölön lastenkoti, Barnavårdsföreningen i Finland rf

Stenbäckinkatu 7 A, 00250 Helsinki
Lastenkodin johtaja Paula Stenman, +358 45 657 9899
Ohjaajat osasto 2, +358 40 736 5508
Ohjaajat osasto 3, +358 40 841 5669

<https://www.bvif.fi/fi/ammattilaisille/toolon-lastenkoti/>

Pienryhmäkoti Puistola, Puistolakoti Oy

Korentotie 4 B, 00730 Helsinki

Yksikönjohtaja Minja Rosman, 044 982 3065

<https://puistolakoti.fi/>

Nuorten Intensiivihoitoyksikkö Nuotti, Rinnekodit

Sylvesterintie 10, 00370

Palveluyksikön johtaja Taija Vaara, 050 343 6922

Muut: 050 502 7644, 050 349 1782

<https://www.rinnekodit.fi/toimipisteet/rinnekodit-nuotti/>

Nuorisokoti Satama, Humana Oy

Munkkisaarencatu 16, 00150 Helsinki

Yksikönjohtaja Suvi Ryöppy, 0400 501 424

Osasto Kajuutta, 050 535 9453

Osasto Nosturi, 040 047 0216

<https://www.humana.fi/palvelumme/lastensuojelun-laitospalvelut/lastensuojeluyksikot/nuorisokoti-satama---helsinki>

Kasvunkoti Martti, Rinnekodit

Alppikatu 2B 19 A, 00530 Helsinki

Palveluyksikön johtaja Katri Pursiainen, 040 1832641

<https://www.rinnekodit.fi/toimipisteet/rinnekodit-kasvunkoti-martti/>

Sauma Kodit Kivikko

Panosaukio 1, 00940 Helsinki

Yksikönjohtaja Jani Kokko, 050 413 0758

Yksikkö: 050 313 5705

<https://saumalastensuojelu.fi/kodit/kivikko/>

LIITTEEN 1 LÄHTEET

Liitteessä 1 listattujen Helsingin kaupungin lastensuojeluyksiköiden, -laitosten ja lastenkotien sekä muiden kuin Helsingin kaupungin ylläpitämien Helsingin alueella sijaitsevien lastensuojelulaitosten ja lastenkotien yhteystiedot, osoitetiedot sekä puhelinnumerot on kerätty julkisista lähteistä. Alla on lähdeluettelo alkuperäisille tiedonlähteille.

Barnavårdsföreningen i Finland r.f. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.bvif.fi/fi/ammatillisille/toolon-lastenkoti/>. Luettu 17.2.2025.

Helsingin ensikoti ry. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.helsinginensikoti.fi/autamme/ymparivuorokautiset-palvelut/laadukasta-sijaishuoltoa-toivossa/>. Luettu 17.2.2025.

Familiar Oy. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://familiar.fi/toimipaikat/palmukoti-kannelmaki>. Luettu 17.2.2025.

Helsingin kaupunki. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/lastensuojelu>. Luettu 17.2.2025.

Helsingin kaupunki. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/sosiaalinen-ja-taloudellinen-tuki/ohjeistusta-ja-neuvontaa/sosiaalipaivystys>. Luettu 17.2.2025.

Helsingin kaupunki. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.hel.fi/fi/paatoksenteko-ja-hallinto/ota-yhteytta-helsingin-kaupunkiin>. Luettu 17.2.2025.

Helsingin kaupunki. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/lastensuojelu/lastensuojelun-asiakkaana/lyhytaikainen-sijoitus/lasten-vastaanottoyksikko-oulunkyla-0>. Luettu 17.2.2025.

Helsingin kaupunki. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/lastensuojelu/lastensuojelun-asiakkaana/lyhytaikainen-sijoitus/nuorten-vastaanottoyksikko-metsala>. Luettu 17.2.2025.

Helsingin kaupunki. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/lastensuojelu/lastensuojelun-asiakkaana/lyhytaikainen-sijoitus/nuorten-vastaanottoyksikko-kallio>. Luettu 17.2.2025.

Helsingin kaupunki. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/lastensuojelu/lastensuojelun-asiakkaana/lyhytaikainen-sijoitus/nuorten-vastaanottoyksikko-auroramaki>. Luettu 17.2.2025.

Helsingin kaupunki. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/lastensuojelu/lastensuojelun-asiakkaana/lyhytaikainen-sijoitus/lastenkoti/hyvoson-lastenkoti>. Luettu 17.2.2025.

Helsingin kaupunki. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/lastensuojelu/lastensuojelun-asiakkaana/lyhytaikainen-sijoitus/lastenkoti/malmin-lastenkoti>. Luettu 17.2.2025.

Helsingin kaupunki. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/lastensuojelu/huostaanotto/lastenkotitoiminta-ja-lastenkodit/riihenkulman-lastenkoti>. Luettu 17.2.2025.

Helsingin kaupunki. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/lastensuojelu/huostaanotto/lastenkotitoiminta-ja-lastenkodit/naulakallion-lastenkoti>. Luettu 17.2.2025.

Helsingin kaupunki. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.hel.fi/fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/lasten-ja-perheiden-palvelut/lastensuojelu/huostaanotto/lastenkotitoiminta-ja-lastenkodit/teinilan-lastenkoti>. Luettu 17.2.2025.

Helsingin seurakuntayhtymä. 2017. Verkkodokumentti. Luettavissa: https://www.helsinginseurakunnat.fi/artikkelit/lehtisaarennuorisokoti_1. Luettu 17.2.2025.

Humana Oy. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.humana.fi/palvelumme/lastensuojelun-laitospalvelut/lastensuojeluyksikot/nuorisokoti-satama---helsinki>. Luettu 17.2.2025.

MLL Helsingin yhdistys ry. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://helsinki.mll.fi/lastensuojelupalvelut/nuorisokoti-marjis/>. Luettu 17.2.2025.

Napenda Oy. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.napenda.fi/>. Luettu 17.2.2025.

Puistolakoti Oy. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://puistolakoti.fi/>. Luettu 17.2.2025.

Rinnekodit Oy. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.rinnekodit.fi/toimipisteet/jatko-hoitoyksikko-rinnekodit-alatalo/>. Luettu 17.2.2025.

Rinnekodit Oy. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.rinnekodit.fi/toimipisteet/sijais-huoltoyksikko-rinnekodit-kasvunkoti-helmi/>. Luettu 17.2.2025.

Rinnekodit Oy. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.rinnekodit.fi/toimipisteet/intensiivihoitoyksikko-rinnekodit-sylvesteri/>. Luettu 17.2.2025.

Rinnekodit Oy. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.rinnekodit.fi/toimipisteet/intensiivihoitoyksikko-rinnekodit-paletti/>. Luettu 17.2.2025.

Rinnekodit Oy. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.rinnekodit.fi/toimipisteet/intensiivihoitoyksikko-rinnekodit-kuusikko/>. Luettu 17.2.2025.

Rinnekodit Oy. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.rinnekodit.fi/toimipisteet/rinnekodit-nuotti/>. Luettu 17.2.2025.

Rinnekodit Oy. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://www.rinnekodit.fi/toimipisteet/rinnekodit-kasvunkoti-martti/>. Luettu 17.2.2025.

Suomen Terveystalo Oy. 2025. Verkkodokumentti. Luettavissa: <https://saumalastensuojelu.fi/kodit/kivikko/>. Luettu 17.2.2025.